

Τα **Χ**αρακατσάνικα Χαιρετήματα

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
ΚΕΜΠ. ΑΘ.
4419

ΕΛΤΑ
Hellenic Post

Καλή Αντάμωση στον Γυφτόκαμπο

26^ο Έτος ΑΡ. ΦΥΛ. 102
ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ -
ΙΟΥΝΙΟΣ 2025

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ "ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑΙΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ", Ζήνωνος 30 - 3ος Όροφος, 104 37, ΑΘΗΝΑ, τηλ.: 210 5240777 xairetimata@gmail.com

Αναζητούμε

Η Αδελφότητα των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου απευθύνει ανοικτό κάλεσμα σε όλους όσοι κουβαλούν στο σπίτι ή στη μνήμη τους πολύτιμα στοιχεία της σαρακατσάνικης παράδοσης.

● Αναζητούμε παλιά τραγούδια – που δεν υπάρχουν στη δισκογραφία και διασώζονται μόνο προφορικά ή γραπτά, για να μη χαθούν. Σκοπός μας είναι να τα συγκεντρώσουμε, να τα ηχογραφήσουμε σε στούντιο και να τα τραγουδήσουμε «με το στόμα», όπως άλλοτε.

● Αναζητούμε παλιά αντικείμενα της σαρακατσάνικης ζωής, ξυλόγλυπτα, εργαλεία, είδη καθημερινής χρήσης και υφαντά για να μην τα φάει η μούχλα. Θέλουμε να τα διασώσουμε και να ενισχύσουμε το κονάκι που στήσαμε φέτος στο Μουσείο Λαϊκής Τέχνης «Αγγελική Χατζημικήλη» και να εμπλουτίσουμε άλλους μουσειακούς χώρους της Αθήνας. Όλα τα προσφερόμενα αντικείμενα θα καταγράφονται σε ειδικό Βιβλίο Δωρεών, με αναφορά στο όνομα του δωρητή και περιγραφή του αντικειμένου, ενώ θα φέρουν και καρτελάκι ταυτοποίησης με τα ίδια στοιχεία.

● Αναζητούμε φωτογραφίες, για να εμπλουτίσουμε τη συλλογή μας και για να προστεθούν στη νέα έκδοση των Γενεαλογικών δέντρων ή σε νέο λεύκωμα.

● Αναζητούμε ιστορίες, μασλάτια και παραμύθια, για να μην ξεχαστούν οι αφηγήσεις που ταξίδεψαν από γενιά σε γενιά.

Αν έχετε στην κατοχή σας κάτι από τα παραπάνω, σας προσκαλούμε να τα μοιραστείτε μαζί μας, ώστε να μη χαθούν και να συνεχίσουν να αφηγούνται την ιστορία μας στις επόμενες γενιές.

Οι ευγενικές δωρεές συνεχίζονται, αυτήν τη φορά από τον φίλο της Αδελφότητας και συναφλή, Χρήστο του Γεώργιου Ξηρομερίτη (Σκοτίδα) από το Λιτόχωρο Πιερίας, τον οποίο και ευχαριστούμε ιδιαίτερα.

Περισσότερα στη σελίδα 5.

Εκ της Αδελφότητας των εν Αθήναις
Σαρακατσαναίων Ηπείρου

Η λαλιά των Σαρακατσάνων και η πορεία της στον χρόνο

Μέσα από την έρευνα για την πορεία της λαλιάς των Σαρακατσάνων θα κάνουμε δύο σημαντικές διαπιστώσεις. Πρώτη, η λαϊκή προφορική γλώσσα των Ελλήνων είχε μία αδιάκοπη συνέχεια, απ' την αρχαιότητα μέχρι σήμερα και δεύτερη, οι ρίζες της λαλιάς των Σαρακατσάνων φτάνουν πολύ βαθιά μέσα στον χρόνο.

Ο καθηγητής γλωσσολογίας Μανόλης Τριανταφυλλίδης που θεμελίωσε τη γραμματική της νεότερης λαϊκής μας γλώσσας, σε διάλεξή του το 1934 στην Εταιρία Ελλήνων Λογοτεχνών, είπε τα εξής: «Στους τελευταίους προχριστιανικούς και τους πρώτους μεταχριστιανικούς αιώνες έχουμε ένα σπουδαίο σταθμό της γλωσσικής μας ιστορία. Οι Έλληνες που μιλούσαν κι έγραφαν ως τότε, ο καθένας στον τόπο του, διαφορετική διάλεκτο με τις υποδιαρέσεις της, αποχτούν τώρα, πρώτη φορά στην ιστορία τους, μία κοινή γλώσσα...»

Άλλοι γλωσσολόγοι προσδιορίζουν αυτή την εποχή, που ο λαός απέκτησε την κοινή λαϊκή του γλώσσα, με δύο χαρακτηριστικά ιστορικά ορόσημα. Όλα έγιναν από τη γέννηση του Μέγα Αλέξανδρου, τρεις αιώνες πριν τη γέννηση του Χριστού, μέχρι τη γέννηση του βυζαντινού κράτους. Τρεις αιώνες μετά.

Ο άλλος μεγάλος γλωσσολόγος και ακαδημαϊκός Γεώργιος Χατζιδάκις στο βιβλίο του «Σύντομος ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας» έκδοση του 1967, γράφει πάνω στο ίδιο θέμα: «...εν αυτή τη πόλει των Αθηνών και κατ' αυτούς τους δοκίμους χρόνους, ο πολύς λαός δεν ελάλει όπως ο θεός Πλάτων, η δε διαφορά δεν περιοριζέτο εν μόνω τη συντάξει και ταις άλλες λέξεσιν, αλλά και στο τυπικόν. Άλλως ομίλει ο ιερεύς και άλλως ο αλιεύς, άλλως ο στρατηγός και άλλως ο αμαξιλάτης...»

Ο λεξικογράφος Α. Γιάνναρης, γράφει, στην εισαγωγή του Ελληνικού Λεξικού: (έκδοση του 1920). «Ενθεν δ οι γιγάντιοι πρόοδοι της γλωσσολογίας αποδεικνύουσιν ότι η μεν των συγγραμμάτων (λόγια) γλώσσα υπήρξεν αείποτε τεχνητή και επιτετηδευμένη, ο δ' ελληνικός λαός δια πάντων των αιώνων εν τω καθ' ημέραν βίω εχρήτο και ελάλει διάφορον γλώσσαν. Όθεν και η γλώσσα των

Ομηρικών επών είνε τεχνητόν μίγμα Αιολικών και Ιωνικών τύπων, και η των τραγικών ποιητών διαφέρει πολλώ της λαλιάς των Αθηναίων θεατών...»

Αυτό σημαίνει, πως η γλώσσα που διαβάζουμε σε κείμενα της αρχαιότητας, τραγωδίες, φιλοσοφία, ιστορία, ήταν τεχνητή κι επιτηδευμένη και υπήρχε μία διαφορά ανάμεσα στη γραφή των γραμματιζόμενων της εποχής και στη λαλιά των αγράμματων που δεν ήξεραν μία κλίτσα γράμματα.

Όλα αυτά γράφονται για τον λαό της Αθήνας, όμως στα χαμπλώματα και τα ψηλώματα της οροσειράς της Πίνδου που έζησαν για αιώνες οι Σκηνίτες Φερέοιοκοι (Σαρακατσάνοι) και δεν κυκλοφορούσαν πάπυροι με κείμενα φιλοσόφων, ρητόρων και ποιητών, η εξέλιξη και ο εμπλουτισμός της προφορικής γλώσσας γινόταν πολύ αργά.

Όμως, οι Σκηνίτες Φερέοιοκοι (Σαρακατσάνοι) ποια λαϊκή γλώσσα διαφύλαξαν στη λαλιά τους; Ποιων τόπων και ποιων χρόνων;

Ακόμα και η λέξη λαλιά δεν είναι της δημοτικής γλώσσας, όπως υποθέτουμε με το πρώτο άκουσμα, αλλά αρχαία λέξη που σημαίνει εκφορά λόγου, ομιλία.

Γράφει ο Αριστοφάνης στην κωμωδία Νεφέλες, στίχος 931. «Και μη λαλιάν μόνο ασκήσαι». Και μη γίνεσαι πολυλογάς.

Σίγουρα, η λαλιά των Σαρακατσάνων είναι μία ζωντανή αποθήκη λέξεων της αρχαίας λαϊκής γλώσσας που περιμένουν ανυπόμονα να ενταχτούν και πάλι στον καθημερινό λόγο.

συνεχίζεται στη σελίδα 11

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η λαλιά των Σαρακατσάνων και η πορεία της στον χρόνο του Γιώργου Α. Φυτιλή	1 & 11
Κοινωνικά-ενισχύσεις για το καρδάρι	2
Χρήστου Ράπη Η ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΙΚΗ ΣΤΑΝΗ στον Γυφτόκαμπο Ζαγορίου του Θ. Γ. Γόγολου	3
Στήσαμε κονάκι στο Μουσείο Χατζημικήλη, στην Πλάκα της Αθήνας!	3
Συλλεκτική Έκδοση: Τα 100 φύλλα Σαρακατσάνικα Χαιρετήματα	3
Εισηγήση στο 28ο Πανελλήνιο Οργανωτικό Συνέδριο Συλλόγων Σαρακατσαναίων - του Δημ. Θεοχάρη	4
Πανελλήνια Διάκριση για τη Δάφνη Θεοδ. Ντάγκα σε Διαγωνισμό ποίησης	4
Αναζητώντας τους παλιότερους φλάμπουρες	5
Παρέμβαση της Έλενας Πάσχου στη ΓΣ της ΠΣΕ	5
Συμμετοχή της Αδελφότητας σε διεθνές αφιέρωμα του περιοδικού MOLD	5
Η εν Ηπείρω Ληστεία του Δημ. Λ. Τάγκα	6, 7
Σαρακατσάνος- Σαρακατσαναίοι: «ταξίδι» των λέξεων στον χρόνο του Γιώργου Αθ. Κουμπή	8
Ληστές και Σαρακατσαναίοι στις Πολιτισίες το 1892	8
Ένα τραγούδι εμβληματικό για τους Σαρακατσάνους του Γιώργου Κ. Καπρινιώτη	9
Οι Σαρακατσάνοι της Βοιωτίας της Έλενας Βλαχογιάννη	10, 11
Το ενδογαμικό σύστημα των Σαρακατσαναίων του Θ. Γ. Γόγολου	12

Ανανέωση του βιβλίου «Γενεαλογικά δέντρα - Σαρακατσαναίοι της Ηπείρου» - Συλλογή παλιών φωτογραφιών

Η Αδελφότητα των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου επιθυμεί να προχωρήσει στην επικαιροποίηση της έκδοσης «Γενεαλογικά δέντρα - Σαρακατσαναίοι της Ηπείρου» με στόχο να συμπεριληφθούν οι γάμοι, οι γεννήσεις και τα νέα οικογενειακά κλαδιά που έχουν προκύψει από την έκδοση του βιβλίου μέχρι σήμερα. Καλούμε όλους όσοι επιθυμούν να προσθέσουν τώρα τα νέα κλαδιά του σογιού τους, τους νέους γάμους και γεννήσεις να μας αποστείλουν ή να μας παραδώσουν τα νέα στοιχεία προκειμένου να προχωρήσουμε στην ανανέωση του βιβλίου αυτού. Παράλληλα, στα ανταμώματα του φετινού καλοκαιριού (στην Σαρακατσάνικη Στάνη στο Τσιπουρίκι Ηγουμενί-

τσας, στον Γυφτόκαμπο Ζαγορίου και στα Φλάμπουρα Πρεβέζης), η Αδελφότητα θα διαθέτει σκάνερ, ώστε τα μέλη και οι φίλοι να φέρνουν παλιές οικογενειακές φωτογραφίες (ή και νεότερες από τις αρχές λειτουργίας συλλόγων και χορευτικών) και να τις ψηφιοποιούμε επιτόπου, άμεσα, ενισχύοντας έτσι το αρχειακό και φωτογραφικό υλικό της Αδελφότητας για να προστεθούν στη νέα έκδοση των Γενεαλογικών δέντρων ή σε νέο λεύκωμα. Θα ήταν χαρά μας να φέρετε τις φωτογραφίες σας και να μας πείτε τις ιστορίες πίσω από αυτές. Στόχος μας είναι ένα πλήρες γενεαλογικό αρχείο των Σαρακατσαναίων της Ηπείρου. Εκ της Αδελφότητας των εν Αθήναις Σαρακατσαναί-

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΓΑΜΟΙ

- Ο Νίκος Θεόδ. Χαρίσης και η Έλενα Τσανάκα παντρεύτηκαν στις 31/05/2025, στην Ηγουμενίτσα.
- Ο Μιχάλης Παν. Θεοδώρου και η Αποστολία Πρεβεζιάνου παντρεύτηκαν στις 31/05/2025, στο Κομπότι Άρτας.
- Ο Σπύρος Ηλ. Κάλλης και η Αγγελική Μουστακάτου παντρεύτηκαν στις 8/06/2025, στην Αθήνα
- Η Αφροδίτη Γεωρ. Τσουμάνη και ο Κωνσταντίνος Μπεκιάρης παντρεύτηκαν στις 8/06/2025, στη Βέροια.
- Η Μαρίνα Κανδρέλη της Κλεονίκης Γιαννάκη, και ο Δημήτρης Ξουρής παντρεύτηκαν στις 15/06/2025, στα Ιωάννινα.
- Ο Μιχάλης Γεωρ. Παπιγκιώτης και η Νικολέτα Παπαδοπούλου παντρεύτηκαν στις 29/06/2025, στα Ιωάννινα.
- Ο Ευάγγελος Γεωργ. Λουτσάρης και η Μαρία Μπέζα παντρεύτηκαν στις 5/07/2025, στην Ηγουμενίτσα.
- Η Παναγιώτα Χρ. Γόγολου και ο Σταύρος Λαγός παντρεύτηκαν στο Κουκούλι Ζαγορίου στις 6/7/2025

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

- Ο Αλέξανδρος Βασ. Κώστας και η Θεοδώρα Βουζίου απέκτησαν κορίτσι στις 7/03/2025, στην Αθήνα.
- Ο Περικλής Τσουμάνης και η Βασιλική Παπαδοπούλου απέκτησαν κορίτσι στις 10/04/2025, στα Ιωάννινα.
- Ο Γεώργιος Αλεξ. Τσουμάνης και η Παναγιώτα Μάρκου απέκτησαν κορίτσι, στις 14/04/2025.

ΒΑΦΤΙΣΕΙΣ

- Ο Λεωνίδας Καζούκας και η Αρετή Γεωργίου βάφτισαν την κόρη τους Χριστίνα, στις 27/04/2025, στην Πέτρα Πρεβέζης.
- Ο Άρης Δόσης και η Βασιλική Ζέρμα βάφτισαν την κόρη τους Δανάη, στις 3/05/2025, στα Ιωάννινα.
- Ο Μάριος Λέων. Φερεντίνος και η Ράνια Αυγερινού βάφτισαν τον γιο τους Ορφέα, στις 4/05/2025, στην Ηγουμενίτσα.
- Ο Σπύρος Άγγ. Ράπτης και η Ευσταθία Επαμ. Δέντικα βάφτισαν την κόρη τους Μυρτάλη, στις 4/05/2025, στα Ιωάννινα.
- Ο Κωνσταντίνος Χρ. Γαρέφης και η Ειρήνη Θεοχ. Γιαννακού βάφτισαν την κόρη τους Κωνσταντίνα, στις 11/05/2025, στην Αλεξάνδρεια Ημαθίας.
- Η Ντίνα Γεωργίου Κάτσανου κι ο Λόντος Αναστάσιος, βάφτισαν την κόρη τους Ελεονώρα, στις 24/5, στο Ρίο Αχαΐας.
- Ο Μιχάλης Παν. Θεοδώρου και η Αποστολία Πρεβεζιάνου βάφτισαν την κόρη τους Ίρις, στις 31/05/2025, στο Κομπότι Άρτας.
- Ο Περικλής Σούρλας και η Φώτου Ειρήνη βάφτισαν τον γιο τους Απόστολο, στις 8/06/2025, στη Νέα Κερασοούντα Πρεβέζης.
- Η Αφροδίτη Γεωρ. Τσουμάνη και ο Κωνσταντίνος Μπεκιάρης βάφτισαν τον γιο τους Γεώργιο, στις 8/06/2025, στη Βέροια.
- Ο Κωνσταντίνος Ν. Πάσχος και η Πολυξένη Πουλιάνου βάφτισαν την κόρη τους Αλεξάνδρα, στις 8/06/2025, στην

Πρέβεζα.

- Ο Αντώνης Χαρ. Ράπτης και η Μαρία Αποστολίδου βάφτισαν τον γιο τους Χαράλαμπο, στις 14/06/2025, στα Ιωάννινα.
- Η Μυρτώ Σπύρου του Ευαγγέλου και της Αλεξάνδρας Τσουμάνη και ο Γιώργος Λούπας βάφτισαν την κόρη τους Αλεξάνδρα στις 14/6/2025 στα Ιωάννινα.
- Η Μαρίνα Κανδρέλη της Κλεονίκης Γιαννάκη, και ο Δημήτρης Ξουρής βάφτισαν τον γιο τους Σωτήρη, στις 15/06/2025, στα Ιωάννινα.

ΘΑΝΑΤΟΙ

- Σαλμάς Παύλος του Σωτηρίου, ετών 16, στις 14/05/2025, στη Ν. Σινώπη Πρεβέζης.

Καλό ταξίδι Παύλο

Τι να γράψουμε, και τι να διαβάσετε, όταν ένα παιδί, ο Παύλος Σαλμάς του Σωτήρη, 16 ετών πεθαίνει ύστερα από τροχαίο ατύχημα; Στις 16/05/2025 στον επαρχιακό δρόμο της Νέας Σαμψούντας, στην Πρέβεζα η μοτοσικλέτα που οδηγούσε ο 16χρονος Παύλος συγκρούστηκε με αγροτικό αυτοκίνητο. Ενώστε κι εσείς τις προσευχές σας να δίνει κουράγιο στους γονείς του για την απώλεια του παιδιού τους που σε αυτές τις περιπτώσεις γίνεται παιδί όλων μας. Στο αντίμωμα στο Γυφτόκαμπο ας ανάψουμε όλοι ένα κεράκι στη μνήμη του Παύλου ο οποίος φέτος δεν θα είναι μαζί μας με το χορευτικό της Πρέβεζας. Κρίμα, πολύ κρίμα.

- Πελαγία Ζέρβα, σύζυγος Σπύρου Γόγολου, ετών 52, στις 27/04/2025, στα Ιωάννινα.
- Φερεντίνος Βασίλειος, ετών 74, στις 4/04/2025, στους Ασπραγγέλους Ζαγορίου.
- Λαμπρινή χήρα Κων/νου Τάγκα, 81 ετών, στις 9/4/2025 στην Άρτα.
- Σούρλας Χρήστος, ετών 93, στις 19/04/2025, στη Λάκκα Ηγουμενίτσας.
- Αντιγόνη Γούλα, ετών 93, στις 21/04/2025, στη Λάκκα Ηγουμενίτσας.
- Χριστόδουλος Βαγγελής, ετών 89, στις 21/04/2025, στα Σύβοτα Θεσπρωτίας.
- Αγγελική, χήρα Αλέξη Μυριούνη, το γένος Σπ. Ντέτσικα, στις 24/04/2025, στο Κανάλι Πρεβέζης.
- Ελευθερία, σύζ. Χρήστου Γόγολου, το γένος Γρ. Φερεντίνου, ετών 86, στις 03/05/2025, στο Καρτέρι Θεσπρωτίας.
- Μιχάλης Τζάνης, σύζυγος Χρυσάνθης Καλλέ, ετών 79, στις 12/05/2025, στον Παραπόταμο Θεσπρωτίας
- Καψάλης Γεώργιος του Αθανασίου, ετών 66, στις 14/05/2025, στην Ηγουμενίτσα.
- Κώστας Μιλτ. Λεωνίδας, ετών 65, 30/05/2025, Ιωάννινα.
- Κατίνα, σύζυγος Γεωργίου Χριστ. Τσουμάνη, ετών 85, στις 03/06/2025, στην Κέρκυρα.
- Νικόλαος Αρβανίτης, ετών 86, στις 06/06/2025, στην Ασφάκα Ιωαννίνων.
- Πανάγιω, σύζυγος Νικολάου Μακρή από Νεγράδες ετών 97, στις 09/06/2025.
- Βαλάκος Δημήτριος του Ευστράτιου, απο Νεγράδες, ετών 78, στις 11/06/2025.

Τα Χαιρετήματα

Τριμηνιαία Εφημερίδα της Αδελφότητας των εν Αθήναις Σαρακατσανίων Ηπείρου
Ζήνωνος 30, 3ος όροφος, Τ.Κ. 10437 τηλ.: 210 5240777,
e-mail: xairetimata@gmail.com, www.sarakatsanoi.org

ΑΦΜ 090174764, ΔΟΥ Α' ΑΘΗΝΑΣ

ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ: 6242

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ο πρόεδρος της Αδελφότητας
Ιωάννης Αθ. Γιαννακός, 6974233633

Συντακτική επιτροπή και οικονομική επιμέλεια αυτής

Δημήτρης Κάτσανος, 6937426581

Δημήτρης Λ. Τάγκας, 6945150848

Κοινωνικά Ν. Ιωαννίνων

Στράτος Θ. Γούλας

Κοινωνικά Ζαγορίου

Λάμπρος Ναπ. Βαγγελής, Ιωάννα Ε. Μαρτζούκου

Κοινωνικά Θεσπρωτίας

Βαλεντίνα Α. Γρίβα

Κοινωνικά Πρέβεζας

Μιχάλης Φ. Γκλιάνης, Δημήτρης Γ. Κυραμάρης

Αρχείο εφημερίδας

Ιωάννης Αθ. Γιαννακός

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν
απόψεις των συντακτών τους

Συνδρομές - ενισχύσεις:

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ: 109/007249- 48

GR850110109000010900724948

στο όνομα Βαγγελής Λάμπρος

Προσοχή: Ο παλιός λογαριασμός της Εθνικής Τράπεζας έχει κλείσει και έχει αντικατασταθεί από τον παραπάνω.

EUROBANK:

ΑΡ. ΛΟΓΑΡ.: 0026 0630 0901060 80012

IBAN GR 230260 63000000 901060 80012

Συνδρομές στη Θεσπρωτία εισπράττει
και ο Παύλος Τσουμάνης, τ: 6943470285.

Υπεύθυνος Παραγωγής:

Apiros hora, Πρεβέζης 93, Αθήνα, apiroshora@yahoo.gr

- Χουλιάρης Δημήτριος του Ευριπίδη, ετών 90, στις 13/06/2025, στο Καρβουνάρι Θεσπρωτίας.
- Ιωάννης Δόσης, ετών 87, στις 15/06/2025, στο Μεσσοβούνι Θεσπρωτίας.
- Χρήστος Γόγολος του Λεωνίδα, ετών 92, στις 29/06/2025, στην Ηγουμενίτσα.
- Χρυσάνθη, σύζ. Διονυσίου Γατσέλου, το γένος Πιστιόλη, ετών 90, στις 02/07/2025, στον Ωρωπό Πρεβέζης.

Για το... καρδάρι συνδρομές - ενισχύσεις

Στα μέλη

Αρβανίτης Χρ. Ιωάννης, Μονοδέντρι Ιωαννίνων,	100 €
Γιαννακός Κωνστ. Αθανάσιος, Πνπειάδα Τρικάλων,	50 €
Ζιώγας Ιωάννης, Αθήνα,	20 €
Καπρινώτης Κωνστ. Λάμπρος, Μαζαρακιά Θεσπ.,	40 €
Κυροδμήμος Γεωργ. Αθανάσιος, Σταυρός Λαμίας,	20 €
Μακρής Παντ. Γεώργιος, Αθήνα,	20 €
Σαλμάς Βασίλης, Αθήνα,	20 €
Τάγκας Γεωργ. Δημήτριος, Ιωάννινα,	20 €
Τσακανίκας Γεωργ. Δημήτρης, Κάστρο Βοιωτίας,	40 €
Χαλβατζής Γεωργ. Δημήτριος, Αλιάρτος Βοιωτίας,	20 €
Χαραλάμπους Αναστ. Κωνσταντίνος, Ιωάννινα,	20 €
Ψαρογιώργος Κων. Αντώνιος, Αθήνα,	30 €

Eurobank

Άγνωστος, Φάρσαλα, (να επικοινωνήσει με την Αδελφότητα)	40 €
Γεωργίου Κλεοπάτρα, Άρτα,	20 €
Γκούτα Φωτ. Μαρία, (διόρθωση από φύλλο 101)	30 €
Διαμάντη-Κωνσταντάκου Ευγενία, Ζίτσα Ιωαν.,	30 €
Καπίτσας Ι. Κωνσταντίνος, Λιβαδειά, (διόρθωση από φύλλο 101)	20 €
Καρυώτης Βασίλειος, Θεσσαλονίκη,	100 €
Κάτσινος Α. Λάμπρος, Παλαιόκαστρο Θεσπρωτίας, 40 €	
Κουμπής Ευάγγελος, Θεσσαλονίκη,	40 €
Κουτσοκώστας Ιωάννης, Γιαννισά,	20 €
Κώνστας Ελευθέριος, Ηγουμενίτσα,	20 €
Λαϊνός Ιωάννης, Σέρρες,	100 €

Μίγκος Δήμος, Καβάλα,	50 €
Μπάρκας Χρήστος, (να επικοινωνήσει με την Αδελφότητα)	20 €
Μπιλιώνας Διονύσιος, Αυλώνας Αττικής,	20 €
Μυριούνης Περ. Ιωάννης, Δελβινάκι Ιωαννίνων,	20 €
Μυριούνης Στ. Βασίλειος, Δελβινάκι Ιωαννίνων,	20 €
Ντέτσικα Ανδρ. Όλγα, Αθήνα,	20 €
Ντέτσικα Αντωνία, Αθήνα,	20 €
Παπιγκιώτη-Μάγκου Επαμ. Ειρήνη, Αθήνα,	20 €
Σκευάς Αντώνιος, Θεσσαλονίκη,	50 €
Τάγκα Γεωργ. Σπυριδούλα, Αθήνα,	30 €
Τάγκα Μιχ. Ναυσικά, Ιωάννινα,	20 €
Τσουμάνης Παύλ. Νικόλαος, Χαλκίδα, (διόρθωση από προηγούμενο φύλλο)	30 €
Φερεντίνος Ι. Ελευθέριος, Αθήνα,	30 €

Εθνική Τ.Ε.

Άγνωστος,	20 €
Γεωργίου Δρ. Χρήστος, Θεσσαλονίκη,	10 €
Γόγολος Ευαγγ. Παναγιώτης, Αθήνα,	20 €
Ζαγναφέρης Δημ. Γεώργιος, Κιλκίς,	20 €
Θεοκάρης Θωμ. Ελευθέριος, Βάρκιζα Αττικής,	20 €
Καντρή Κων. Λάμπρος, Ηγουμενίτσα,	20 €
Καπρινώτης Κων. Λεωνίδα, Μαζαρακιά Θεσπ.,	30 €
Καραγιάννης Δημ. Παναγιώτης, Ιωάννινα,	20 €
Καρβούνης Αχιλλέας, Ιωάννινα,	20 €
Καρβούνης Δημοσθ. Ευάγγελος, Ιωάννινα,	20 €
Καρβούνης Κων. Απόστολος, Νεάπολη Κοζάνης,	30 €

Κατσαβριάς Παν. Κωνσταντίνος, Αθήνα,	100 €
Κατσαβριάς Παναγιώτης, Θεσσαλονίκη,	20 €
Καψάλης Χρ. Θεόδωρος, Ιωάννινα,	20 €
Καψάλης Ιωάννης, Βόλος,	20 €
Καψάλης Χρήστος, Έδεσσα,	20 €
Κίττα-Παύλου Ελένη, Κρυσταλλοπηγή Θεσπ.,	50 €
Λουτσάρη Χαραλ. Ελευθερία, Ηγουμενίτσα,	20 €
Μακρής Ανδρ. Θεόδωρος, Ιωάννινα,	30 €
Μαρογιάννη Ελένη, Ελασσόνα Λάρισας,	20 €
Μπαρμπας Αποστ. Ιωάννης, Λάρισα,	100 €
Μυριούνης Βασ. Πολύκαρπος, Κανάλι Πρεβέζης,	50 €
Ντάγγας Απ. Παναγιώτης, Λούρος Πρεβέζης,	30 €
Παπακώστας Κων. Λάμπρος, Ιωάννινα,	20 €
Ράπτης Μιχ. Δημήτριος, Ιωάννινα,	20 €
Σουφλιάς Κωνσταντίνος, Λάρισα,	30 €
Σπανού Στ. Φωτεινή, Καρδίτσα,	50 €
Τάγκας Λάμπρος Μιχαήλ, Ιωάννινα,	20 €
Τσακούμης Ιωάννης, Καλύβια Αττικής,	50 €
Τσουμάνη Κων. Ειρήνη, Κουκούλι Ζαγορίου,	30 €
Φλώρου Ι. Παναγιώτα, Κιλκίς,	30 €
Χαρίση Κων. Μαρίνα, Ηγουμενίτσα,	30 €
Χατζής Γεώργιος, Αθήνα,	20 €
Χουλιάρης Δημήτριος, Καρβουνάρι Θεσπρωτίας,	30 €

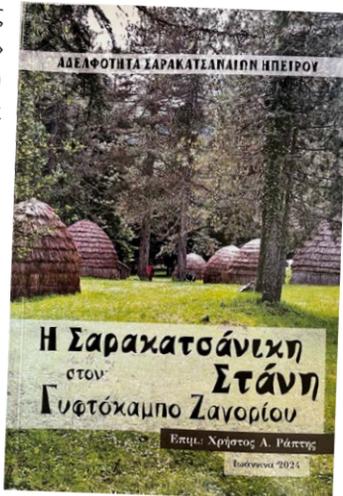
Παρακαλούνται όσοι κατέθεσαν σε τραπεζικό λογαριασμό και το όνομά τους δεν αναγράφεται παραπάνω, να επικοινωνήσουν με την Αδελφότητά μας ώστε να διασταυρωθούν τα στοιχεία τους και να ενημερώσουμε τη βάση μας. Μην ξεχνάτε όταν καταθέτετε χρήματα να γράφετε το ονοματεπώνυμο, το πατρώνυμο και την πόλη του συνδρομητή στα σχόλια της συναλλαγής.

Η ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΙΚΗ ΣΤΑΝΗ στον Γυφτόκαμπο Ζαγορίου του Χρήστου Ράπτη ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Ο Χρήστος Ράπτης, ιδρυτικό μέλος της Αδελφότητας Σαρακατσαναίων Ηπείρου (ΑΣΗ) και πρωτεργάτης στην ίδρυση «Σαρακατσάνικης Στάνης» στον Γυφτόκαμπο Ζαγορίου, (1995) καταγράφει, τριάντα χρόνια μετά, με μεθοδικό τρόπο το ιστορικό της δημιουργίας της και περιγράφει συστηματικά τον υπαίθριο χώρο, τα κονάκια και τους βοηθητικούς χώρους (στρούγγες, αλαταριές, οβρούς κ.α) που συνιστούν έναν παραδοσιακό σαρακατσάνικο οικισμό. Ο συγγραφέας δεν αρκείται στην περιγραφή των καλυβιών (ορθά κονάκια, κωνοειδείς καλύβες), προχωρεί και στην ανάλυση της αρχιτεκτονικής τους και των τεχνικών της κατασκευής τους. Περιγράφει αναλυτικά τόσο το εξωτερικό των καλυβιών, όσο και τους εσωτερικούς χώρους.

Παράλληλα αναφέρεται και στα αντικείμενα του νοικοκυριού (χάλκινα, ξύλινα κ.α.), καθώς και στα σύνεργα του τσομπάνου (κλίτσες, τροβάδες, φλογέρες κτλ.) και εξηγεί κατατοπιστικά τη χρήση τους. Ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζει για τους νεότερους η περιγραφή των ενδυμασιών (γυναικείων και

ανδρικών), όπου αναλύεται ευκρινώς, η αργή εξέλιξη τους μέσα στο χρόνο (π.χ, η μετάβαση από την φουστάνελα στη μπουραζάνα).

Η πλούσια φωτογράφιση, που πλαισιώνει το λόγο, ζωντανεύει και αναπαριστά όλα αυτά που αναφέρονται με τη γραφή. Ο θαυμάσιος φυσικός χώρος, το φόντο της στάνης, τα κονάκια και οι βοηθητικοί χώροι έως τα πιο ταπεινά χρηστικά αντικείμενα περνούν από φωτογραφικό φακό και ενισχύουν το λόγο. Επιπλέον ο συγγραφέας δεν περιορίζεται στην περιγραφή και στην απεικόνιση της Στάνης, προχωρεί και στην απεικόνιση του διαμορφωμένου χώρου, όπου γίνονται τα ετήσια ανταμώματα των Σαρακατσαναίων.

Η «Σαρακατσάνικη Στάνη» του Γυφτόκαμπου, ένα λαογραφικό μουσείο στο φυσικό του χώρο, προσελκύει σήμερα τους επισκέπτες, τόσο εκείνους που έχουν βιώματα απ' νομαδική ζωή των Σαρακατσαναίων και νοσταλγούν το ποιμνικό παρελθόν, όσο και τους νεότερους που θέλουν να γνωρίσουν από κοντά έναν άλλο τρόπο ζωής, εκείνον του «φυσικού ανθρώπου». Άλλωστε έγινε διάσημη και πέρα απ' τα σύνορα της πατρίδας μας με το εξαιρετικό ανθρωπολογικό ντοκυμαντέρ της Κάθριν Μπέρντ,

παραγωγού του «Μπι Μπι Σι».

Αποτελέσει επίσης παράδειγμα προς μίμηση για τους άλλους Συλλόγους ή Αδελφότητες, οι οποίοι κατασκεύασαν τις δικές τους στάνες π.χ. Φλάμπουρα Πρέβεζας, Τσιπουρίκι Ηγουμενίσσας κ.α. Το ορθό κονάκι (η κωνοειδής καλύβη) έγινε σύμβολο της παραδοσιακής ποιμνικής ζωής. Άρχισε να φιλοξενείται στα μουσεία π.χ. Λαογραφικό Μουσείο Αγγελικής Χατζημιάλη. Ήταν επίσης αφορμή για την συγκέντρωση λαογραφικού υλικού. Έδωσε επιπλέον τη δυνατότητα σε ειδικούς ερευνητές να μελετήσουν πτυχές του ποιμνικού βίου των Σαρακατσαναίων.

«Η Σαρακατσάνικη Στάνη στο Γυφτόκαμπο αποτελεί τον σημαντικότερο τόπο αναφοράς των Σαρακατσαναίων της Ηπείρου. Δεν είναι μόνο ένας υπαίθριος μουσειακός χώρος. Είναι ένας τόπος γεμάτος μνήμες από το νομαδικό τρόπο ζωής των ποιμένων προγόνων μας» γράφει ο Μίλτος Μάστορας, πρόεδρος της ΑΣΗ. Έχει δίκιο, μια επίσκεψη στο χώρο της Στάνης για όσους έχουμε μνήμες από το ποιμνικό βίο των προγόνων μας είναι μια καταβύθιση στο παρελθόν, που ανακαλεί βιώματα από το φυσικό τρόπο ζωής.

Το βιβλίο του αγαπητού Χρήστου, γραμμένο μεθοδικά και με πολύ αγάπη μας ξεναγεί στη Σαρακατσάνικη Στάνη και παράλληλα μας δίνει την ευκαιρία να ταξιδέψουμε νοερά στις παλιές σαρακατσάνικες στάνες τις γεμάτες ζωή, όπου ακούγονταν οι χαρούμενες φωνές των παιδιών, τα μερακλήδικα τραγούδια των γερόντων, τα σφυρίγματα των τσοπαναράιων, το γάργαρο γέλιο των κοριτσιών. Κοντολογίς ξέχειλη η ζωή με τις χαρές και τους παιδεμούς της.

Θ.Γ. Γόγολος.

Στήσαμε κονάκι στο Μουσείο Χατζημιάλη, στην Πλάκα της Αθήνας!

Το νέο καλυβοστάσι της Αδελφότητας μας στήθηκε σε έναν χώρο ξεχωριστής ιστορικής και λαογραφικής σημασίας: στο Μουσείο Λαϊκής Τέχνης και Παράδοσης "Αγγελική Χατζημιάλη", στην καρδιά της Πλάκας. Η επιλογή κάθε άλλο παρά τυχαία ήταν, καθώς η Αδελφότητα διατηρεί πολύχρονη και ουσιαστική συνεργασία με το Μουσείο ήδη από το 1980. Το Μουσείο στεγάζεται στο ίδιο το σπίτι της μεγάλης Ελληνίδας λαογράφου Αγγελικής Χατζημιάλη και ανήκει στον Δήμο Αθηναίων.

Κατόπιν συμφωνίας με τη διεύθυνση του Μουσείου, αποφασίστηκε η κατασκευή ενός σαρακατσάνικου κονακιού, που θα ενταχθεί στη μόνιμη έκθεση του Μουσείου, προσφέροντας στους επισκέπτες μια βιωματική εμπειρία της σαρακατσάνικης ζωής. Η έκθεση φιλοξενείται σε ζωντανό, επισκέψιμο χώρο, με λαογράφο, ξεναγούς και μόνιμο προσωπικό, χωρίς εισιτήριο εισόδου, με προγραμματισμένες καθημερινές ξεναγήσεις για σχολεία για τους επόμενους έξι μήνες.

Πέρα από την αισθητική και ιστορική της αξία, η δημιουργία του κονακιού υπήρξε μια σπάνια ευκαιρία μεταλαμπάδευσης γνώσης: οι παλαιότεροι δίδαξαν στους νεότερους την τέχνη της κατασκευής του, ώστε αυτή να μην ξεχαστεί.

Η προετοιμασία ξεκίνησε με τη συλλογή και επιλογή κατάλληλης ξυλείας (κερεστέ), υλικών, ξυλή, και χαρτώματος, ώστε η κατασκευή να είναι όσο το δυνατόν πιο ανθεκτική. Τα λούρια συλλέχθηκαν από μέλη της Αδελφότητας στο Κουκούλι Ζαγορίου κατά το Πάσχα, και προέρχονταν από φράξο.

Για να στηθεί ένα κονάκι χρειάζονται διάφορα είδη λουριών:

- Μπηχτάρια, τα παλούκια που μπαίνουν κάθετα στο έδαφος
- Κατσιούλας, ελαφρύτερα λούρια για τον θόλο
- Χαρτώματα, λεπτότερα λούρια που δένονται οριζόντια
- Ζουστάρια, πολύ λεπτά, που τυλίγουν το σάλωμα εξωτερικά

Η πρόκληση στην περίπτωση μας ήταν ότι δεν μπορούσαν να μπηχτούν τα μπηχτάρια στο ξύλινο πάτωμα του Μουσείου, με αποτέλεσμα να απαιτηθεί ειδικός σχεδιασμός. Η προηγούμενη εμπειρία της Αδελφότητας από κατασκευές κονακιών σε κλειστούς χώρους, όπως στο Μουσείο Ευρωπαϊκού & Μεσογειακού Πολιτισμού στη Μασσαλία, στο Πνευματικό Κέντρο Ρουμελιωτών, αλλά και στον σταθμό του Μετρό Συντάγματος, αποδείχθηκε πολύτιμη.

Η διαδικασία στήσιματος του κονακιού ακολούθησε βήμα-βήμα την παραδοσιακή τεχνική. Με μια τριχιά χαράξα-

Φωτογραφίες από το κονάκι της Αδελφότητας στο Μουσείο Λαϊκής Τέχνης και Παράδοσης «Αγγελική Χατζημιάλη» του Δήμου Αθηναίων.

με τον κύκλο του κονακιού, μπήξαμε πρώτα τα μπηχτάρια, περάσαμε τα χαρτώματα για σταθερότητα, τοποθετήσαμε την κατσιούλα – δεμένη σε σταυρό με φούρκα – και την στήσαμε στο κέντρο. Ενώσαμε τα λούρια με τα μπηχτάρια, χάρτωσαμε μέχρι την κορυφή, σκεπάσαμε με σάλωμα από τον πάτο ως την κορυφή και δέσαμε με ζουστάρια. Στο κάτω μέρος χρησιμοποιήσαμε καλό και μακρύ άχυρο, και τοποθετήσαμε το σάλωμα σε δομούς, ώστε «να μη μπαίνει νερό».

Ιδιαίτερη μνεία αξίζει στους Δημήτρη Τσακανίκα και Γιώργο Ζυγογιάννη, φίλους της Αδελφότητας από το Κάστρο Βοιωτίας. Ο Δημήτρης προσέφερε το χορτάρι για το σάλωμα, το οποίο μαζί με τον Γιώργο συνέλεξαν και μετέφεραν από το Κάστρο μέχρι το Μουσείο, στην Πλάκα της Αθήνας, με σκοπό να βοηθήσουν έμπρακτα το έργο μας. Η χειρονομία τους ήταν συγκινητική και απολύτως ουσιαστική, και τους ευχαριστούμε θερμά.

Με την κατασκευή αυτού του κονακιού, ελπίζουμε να ενισχύσουμε τη δημόσια προβολή της σαρακατσάνικης λαογραφίας και παράδοσης, με τρόπο βιωματικό, αληθινό και προσίτο για όλους.

Όποιος διαθέτει φορεσιές, υφαντά, ξυλόγλυπτα ή άλλα αντικείμενα της σαρακατσάνικης νομαδικής ζωής και επιθυμεί να συμβάλει στον εμπλουτισμό της έκθεσης, μπορεί να επικοινωνήσει με την Αδελφότητα στο 210 5240777, στο xairretimata@gmail.com ή μέσω των σελίδων μας στα κοινωνικά δίκτυα.

Συλλεκτική Έκδοση: Τα 100 φύλλα Σαρακατσάνικα Χαιρετήματα

Με αφορμή τη συμπλήρωση 100 φύλλων της εφημερίδας μας, η Αδελφότητά μας προχώρησε στην έκδοση ενός συλλεκτικού USB, που περιλαμβάνει όλα τα πρώτα 100 φύλλα των Χαιρετημάτων.

Πρόκειται για αρχείο - εργαλείο για κάθε φίλο της εφημερίδας αλλά και για κάθε μελετητή της σαρακατσάνικης παράδοσης.

Ένα USB προσφέρθηκε δωρεάν σε κάθε Σύλλογο Σαρακατσαναίων στο Πανελλήνιο Αντάμωμα στο Περούλι, ώστε να ενισχυθούν οι ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες των συλλόγων και να είναι το υλικό διαθέσιμο σε κάθε ενδιαφερόμενο. Μπορείτε να το βρείτε στην έκθεση φωτογραφιών και βιβλίων που θα έχουμε στα ανταμώματα στη Σαρακατσάνικη Στάνη στον Γυφτόκαμπο και στα Φλάμπουρα Πρεβέζης.

Εισήγηση **Δημήτρη Ι. Θεοχάρη**, προέδρου Σ.Σ. Θεσπρωτίας, στο 28ο Πανελλήνιο Οργανωτικό Συνέδριο Συλλόγων Σαρακατσαναίων στη Λιβαδειά

Αυτά που θα πω σήμερα θα κινηθούν επάνω σε τρεις άξονες. Πριν όμως ξεκινήσω, θα ήθελα να κάνουμε μια αναδρομή, μια χρονολογική ανασκαφή στο παρελθόν, γνωρίζοντας βέβαια ότι οι περισσότεροι από εσάς τα ξέρουν. Οφείλουμε να δούμε πώς δημιουργήθηκαν οι πρώτοι σύλλογοι πριν από αρκετά χρόνια.

Οι πρώτοι σύλλογοι δημιουργήθηκαν από παρέες, συνήθως με δεσμούς αίματος, συγγένειας, αλλά και φίλων. Για ποιον λόγο δημιουργήθηκαν αυτοί οι σύλλογοι; Κατ' εμέ δημιουργήθηκαν για δύο λόγους. Ο πρώτος είναι ο κοινός νους, αυτή η κοινή σαρακατσάνικη συνείδηση που υπήρχε για διάσωση και διάδοση της σαρακατσάνικης παράδοσης. Υπήρχε όμως και ένας ενδόμυχος λόγος που πιθανότατα είναι και πιο ισχυρός, όπου ήταν αυτή η γλυκιά ανάμνηση όλων των εμπειριών που κουβαλούσαν αυτοί οι άνθρωποι και σε αυτό το μεταβατικό στάδιο της ζωής τους από τους βιωματικούς Σαρακατσαναίους να φτάσουμε πλέον σε σταθερές πόλεις και σταθερές κατοικίες να θέλουν να ξαναζήσουν έστω με το πλαίσιο των ιστοριών, των τραγουδιών όλες αυτές τις εμπειρίες. Καταλαβαίνουμε λοιπόν πόσο ισχυρό ήταν αυτό το κίνητρο το οποίο είχαν. Η κοινή παρέα, η συγγένεια, ο λόγος για τη διάσωση της σαρακατσάνικης παράδοσης και αυτή η γλυκιά ανάμνηση. Και φτάνουμε στο σήμερα. Σήμερα λοιπόν τι συλλόγους έχουμε; Έχουμε συλλόγους όπου κατά βάση οι βιωματικοί Σαρακατσαναίοι έχουν αποχωρήσει, λίγοι έχουν μείνει πλέον στα διοικητικά συμβούλια. Έχουμε Σαρακατσάνους οι οποίοι είχαν μια άμεση επίδραση από τις εμπειρίες των γονιών τους και Σαρακατσάνους, οι οποίοι ούτε οι γονείς τους καν δεν είχαν νομαδική ζωή. Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι το κίνητρο σιγά σιγά αρχίζει να ατονεί και είναι φυσιολογικό να ατονήσει το κίνητρο λόγω του χρόνου. Αυτό όμως που δεν είναι φυσιολογικό είναι να αφήσουμε τα πράγματα να εξελιχθούν έτσι.

Οφείλουμε αυτό το κίνητρο να το ξαναδημιουργήσουμε. Συνήθως οι σύλλογοι να συνδυάζουν τους Σαρακατσάνους με το χορό και το τραγούδι. Λες και οι Σαρακατσαναίοι ήταν μόνο τραγουδιστές και χορευτές. Είχαν μια πολύπτυχη ζωή. Με έναν όμως κοινό άξονα. Έναν κοινό κώδικα ηθικών αξιών, την εντιμότητα, τη σταθερότητα και την αξιοπρέπεια. Αυτή είναι η Σαρακατσάνικη ταυτότητα, την οποία θα πρέπει να μεταδώσουμε στις νέες γενιές, και όταν λέω νέες γενιές, εννοώ κυρίως τα παιδιά που φοιτούν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Και να το κάνουμε λίγο πιο πρακτικό. Οφείλουμε να ενημερώνουμε στα σχολεία για το ποια ήταν η φυλή των Σαρακατσαναίων μέσα από τα μέσα μαζικής δικτύωσης, μέσα από τα μέσα ενημέρωσης, μέσα από την αρθρογραφία, μέσα από την τέχνη, από παντού. Πρέπει να δημιουργήσουμε, να δώσουμε στον κόσμο να καταλάβει ότι Σαρακατσάνος δεν είναι μόνο χορός και τραγούδι. Είναι κάτι πολύ πιο σοβαρό.

Μιλώντας όμως για τους τωρινούς συλλόγους, να δούμε λίγο και τη λειτουργία τους και θα περάσουμε στο δεύτερο άξονα. Η λειτουργία τους, λοιπόν, είχε συνδυαστεί με το να ασχολείται αυτός ο οποίος έχει χρόνο. Αυτός ο οποίος είναι είτε συνταξιούχος, είτε δημόσιος υπάλληλος, περιορίζοντας έτσι τη δράση ανθρώπων, οι οποίοι πραγματικά, ειδικά στη σημερινή εποχή, ζορίζονται πάρα πολύ οικονομικά και γνωρίζουμε όλοι ότι ο χρόνος είναι χρήμα. Είναι πολυτέλεια για εμάς το ότι βρισκόμαστε εδώ αυτή τη στιγμή. Είναι πολυτέλεια το να ασχολείται κάποιος με τους συλλόγους Σαρακατσαναίων. Και αυτό οφείλουμε να το καταλάβουμε γιατί οι ανάγκες κάποια στιγμή θα μας ξεπεράσουν. Η δομή του επτά άτομα, είτε στο πλαίσιο της ΠΟΣΣ, είτε στο πλαίσιο των συλλόγων, να ασχολούνται με όλα, κάποια στιγμή πρέπει να σταματήσει. Οφείλουμε να ξανοίξουμε και η ΠΟΣΣ και εμείς. Να δώσουμε αρμοδιότητες στα μέλη μας, να τους δώσουμε φωνή ακόμα μεγαλύτερη. Γιατί; Γιατί κάποια στιγμή νομοτελειακά οι ανάγκες θα μας ξεπεράσουν. Σε αυτό το πλαίσιο, στο πλαίσιο της σχέσης που είναι η βάση της πυραμίδας μελών και διοικητικού συμβουλίου, πάνω από αυτό το επίπεδο υπάρχουν οι σχέσεις μεταξύ των συλλόγων. Οι σύλλογοι, οφείλουν να έχουν άριστες σχέσεις μεταξύ τους. Διότι το τι κάνει ο Σύλλογος στη

Θεσσαλονίκη, στον Έβρο, στην Αθήνα, στη Βοιωτία, οπουδήποτε, έχει μεγάλη επίδραση στο τι κάνω εγώ στην Ηγουμενίτσα. Σαρακατσαναίοι είμαστε όλοι. Δεν είμαστε Σαρακατσαναίοι της Ηγουμενίτσας ή Σαρακατσαναίοι της Θεσσαλονίκης. Προφανώς κάπου κατοικούμε, αλλά είμαστε όλοι Σαρακατσαναίοι. Το τι κάνει ο καθένας στο γλέντι του, το τι κάνει ο καθένας στις δράσεις του, έχει επίδραση σε όλους. Και σε ό,τι έχει να κάνει με την ΠΟΣΣ, οι σχέσεις δηλαδή των συμβουλίων, των συλλόγων με την ΠΟΣΣ, θεωρώ ότι θα πρέπει να γίνουν ακόμα πιο εποικοδομητικές. Η ΠΟΣΣ θα πρέπει να γίνει πιο επεμβατική στη λειτουργία των συλλόγων, όχι αυταρχική, επεμβατική, και οι σύλλογοι από την άλλη να λένε την αλήθεια στην ομοσπονδία για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, για την οικονομική δυσχέρεια η οποία υπάρχει στους περισσότερους συλλόγους.

Κλείνοντας, θα αναφερθώ σε ένα θέμα το οποίο σίγουρα δεν εκπλήσσει κανέναν και είναι το κομμάτι της παράδοσης. Οι σύλλογοί μας έχουν έναν τίτλο. Ο τίτλος αυτός συνήθως φέρει και μια λέξη που είναι "Σαρακατσαναίων". Δεν είναι ο πολιτιστικός σύλλογος του χωριού μου. Είναι ένας σύλλογος ο οποίος ιδρύθηκε με σκοπό τη διάσωση της σαρακατσάνικης παράδοσης. Και αυτό υπάρχει στο καταστατικό. Ένα καταστατικό το οποίο όλοι μας όταν γίνονται εκλογές στους συλλόγους μας το τηρούμε με ευλάβεια. Όλοι μας όταν γίνονται εκλογές στην Ομοσπονδία το τηρούμε με ευλάβεια. Με πόση μεγάλη ευλάβεια το τηρούμε στα γλέντια μας, στους χορούς μας και σε όποια δράση κάνουμε; Θεωρώ ότι αυτό το ζήτημα, εάν δεν λυθεί τώρα και απλά το βάλουμε κάτω από το χαλί, θα διαιωνιστεί. Οφείλουμε να προστατεύσουμε τη σαρακατσάνικη συνείδηση. Κι αλήθεια, πόση σαρακατσάνικη συνείδηση να αντέξει ο νους μας όταν στο Περτούλι ακούγεται το τραγούδι, το φεγγάρι κάνει βόλτα στις αγάπης μου την πόρτα. Πόση σαρακατσάνικη συνείδηση να αντέξει ο νους μου όταν βλέπω στην ορχήστρα αρμονία, drums, κιθάρες ηλεκτρικές; Πόση ακόμα να αντέξει όταν βλέπω να κουνάν το φλάμπουρα λες κι είμαστε στο γήπεδο; Αυτό πραγματικά εμένα με κάνει να ντρέπομαι. Το ότι είμαστε Σαρακατσαναίοι, μας δόθηκε αυτή η ιδιότητα. Είναι στο χέρι μας να μπορέσουμε να την κρατήσουμε και να την κάνουμε ακόμη μεγαλύτερη. Μας χαρίστηκε. Δεν θεωρώ ότι θα πρέπει να είναι τιμωρητική η στάση της Ομοσπονδίας απέναντι στους Συλλόγους. Νομίζω όμως ότι η Ομοσπονδία θα πρέπει να επιβραβεύει τους συλλόγους οι οποίοι κινούνται στα πλαίσια της σαρακατσάνικης παράδοσης. Ο μόνος τρόπος για να μπορέσει να γίνει είναι ανά γεωγραφικό διαμέρισμα σεβόμενοι τις διαφορετικές οπτικές που μπορεί να έχει κάθε τόπος (σε αυτό το κομμάτι είμαι λίγο αντίθετος ως προς την ευρεία έννοια που το χρησιμοποιούμε), να υπάρξουν δύο άνθρωποι, ανά γεωγραφική περιοχή, όπου ο ένας θα αναλάβει το χορευτικό κομμάτι και της ενδυμασίας και ο άλλος το κομμάτι των τραγουδιών, οι οποίοι θα συμβουλευθούν τους συλλόγους και οι οποίοι θα έχουν το περιθώριο να πουν στον Δημήτρη και στον κάθε Δημήτρη «Εδώ, Δημήτρη, κάνεις λάθος, πρέπει να το αλλάξεις». Και από την άλλη η Ομοσπονδία, στο ύψιστο γλέντι που κάνουμε κάθε χρόνο στο Περτούλι, θα πρέπει να επιβραβεύει αυτούς τους συλλόγους, όπου όλο αυτό το χρόνο έκαναν σωστά αυτή τη διαδικασία, με το να χορεύουν την Κυριακή ή το Σάββατο ή όποτε χορεύουν.

Κλείνοντας, θα ήθελα να πω το εξής. Ο Σύλλογός μας και στο παρελθόν και τώρα και στο μέλλον πάντα αυτό το θέμα θα το αναδεικνύει. Και ό,τι κάνουμε, ό,τι πούμε για τα υπόλοιπα θέματα δεν θα έχει κανένα νόημα εάν δεν λύσουμε αυτό. Και ελευθερία και δημοκρατία δεν είναι να κάνουμε ο καθένας ό,τι θέλει. Είναι να κάνει ο καθένας αυτά που πρέπει. Είναι σωκρατική αρχή αυτή. Αυτά που πρέπει και να λείει αυτά που πρέπει.

Πανελλήνια Διάκριση για τη Δάφνη Θεοδ. Νιάγκα σε Διαγωνισμό Ποίησης

Με τον 1ο Έπαινο τιμήθηκε η Δάφνη Νιάγκα του Θεοδώρου, μαθήτρια της Γ' Γυμνασίου του Πρότυπου Γυμνασίου Ζωσιμαίας Σχολής Ιωαννίνων, στον 12ο Πανελλήνιο Διαγωνισμό Ποίησης που διοργάνωσαν τα Εκπαιδευτήρια Παναγία Προυσιώτισσα.

Το ποίημά της, με θέμα τη νομαδική ζωή των Σαρακατσαναίων, ξεχώρισε ανάμεσα σε δεκάδες συμμετοχές για την ευαισθησία, τη γλωσσική ωριμότητα και τη βαθιά σύνδεσή του με την παράδοση. Η απονομή των επαινών πραγματοποιήθηκε στις 13 Απριλίου 2025, στο ΔΗ.Π.Ε.Θ.Ε. Αγρινίου, σε μια όμορφη εκδήλωση.

Η διάκριση της Δάφνης αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία, καθώς πρόκειται για ενεργό μέλος του χορευτικού τμήματος της Αδελφότητας Σαρακατσαναίων Ηπείρου, η οποία, εκτός από την αγάπη της για τον χορό και την παράδοση, αποδεικνύει πως διαθέτει και ένα ξεχωριστό λογοτεχνικό ταλέντο, το οποίο αντλεί έμπνευση από τις ρίζες της.

Θερμά συγχαρητήρια στη Δάφνη, που με σεμνότητα και ποιότητα εκφράζει τον σαρακατσάνικο πολιτισμό μέσα από τον λόγο και την ψυχή της. Της ευχόμαστε να συνεχίσει να εμπνέεται από την παράδοση και να προχωρά με τόλμη στο μονοπάτι της δημιουργίας. Ακολουθεί το ποίημα της Δάφνης:

Ψηλά και απάτητα βουνά, φαντάσματα στην φύση
π' άνθρωπου πόδι δεν πατεί, δεν τα 'χει περπατήσει.
Βραχώδη μ' άδενδρες κορφές, στ' απόσκια χιονισμένο,
όμορφα σαν τις ζωγραφιές και θεοστολισμένα.
Κι εκεί στα χαμηλότερα, στα πεύκα, στα ελάτια,
στις πετροστάλακτες πηγές, σ' άγονα μονοπάτια.
Αυτά τα όμορφα βουνά περπατημό δεν έχουν,
δεν τα μπορούν οι άνθρωποι, μα ούτε τα αντέχουν.
Μονάχα λίγοι τα πατούν, λίγοι τα περπατάνε,
λίγοι τα καμαρώνουνε, λίγοι τα μολογάνε.
Λίγοι αυτά τα χείρονται, άνθρωποι γενναίοι
Και μόνο αυτοί τα περπατούν, οι Σαρακατσαναίοι.
Σκληρές αέρινες μορφές σα γίγαντες φτιαγμένοι,
την φύση να δαμάζουνε και σκληραγωγημένοι.
Παρέα με τους σταυραετούς, πέρδικες να λαλούνε,
Πουλιά κι αηδόνια να πετούν, να γλυκοκελαηδούνε.
Στον ερχομό της άνοιξης που όλοι καρτερούνε
οι Σαρακατσάνοι έπρεπε κι αυτοί να συνταχθούνε.
Για ν' ανέβουν στα βουνά, τα χειμαδιά ν' αφήσουν
και το ξεκαλοκαίριασμα όμορφα να το ζήσουν.
Κουδούνιαζαν τα πρόβατα τα φρεσκοκουρεμένα
Για να περνούνε στα χωριά και να 'ναι αρματωμένα.
Τα πρόβατα να παν μπροστά και παραπίσω οι στάνες,
Μικροί και γεροντότεροι και οι Σαρακατσάνες.
Να μην ξεχνούνε οι παλιοί και να θυμούνται οι νέοι
έτσι περνούσαν τη ζωή οι Σαρακατσαναίοι.
Να καμαρώνει η καρδιά, να χαίρεται η ψυχή σας
να 'στε πολύ περήφανοι για την καταγωγή σας.
Κι εγώ επειδή κατάγομαι απ' ετούτ' 'εδώ την φάρα
είμαι πολύ περήφανη που 'μαι Σαρακατσάνα.

**Ρακογυάλι
τσιπουράδικο**

Πάρους 5, Νέα Ιωνία 142 31 (Τροχονόμος)
Τ.: 210 2525000 • Κ.: 6971709118
f Ρακογυάλι Νέα Ιωνία

Δραστηριότητες Αδελφότητας των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου

Ευγενική προσφορά

Ο Χρήστος Ξηρομερίτης του Γεώργιου Ξηρομερίτη (Σκοτίδα) από το Λιτόχωρο Πιερίας μας πρόσφερε 20 υφαντά (μπαντανιές, μεντρελίκια, υφαντές κουβέρτες, τσιόλια, κ.α.), τα οποία ύφανη η μητέρα του Σοφία Ξηρομερίτη, το γένος Χριστόδουλου Τσουμάνη κατά τα έτη 1940-1960. Κάποια από αυτά τα υφαντά φαίνονται στις φωτογραφίες. Ευχαριστούμε ιδιαίτερώς τον Χρήστο Ξηρομερίτη, για την προσφορά του στην Αδελφότητα των εν Αθήναις

Σαρακατσαναίων Ηπείρου και τον διαβεβαιώνουμε ότι θα τα αξιοποιήσουμε με τον καλύτερο τρόπο.

Αναζητώντας τους παλιότερους φλάμπουρες

Στη φωτογραφία εικονίζεται ένας από τους παλιότερους φλάμπουρες που έχουν διασωθεί μέχρι σήμερα: χρονολογείται από το 1944 και βρίσκεται στην κατοχή του Θεόδωρου Λεων. Κουμπή, ιδρυτικού μέλους της Αδελφότητας των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου.

Πρόκειται για τον φλάμπουρα του γάμου του πατέρα του, Λεωνίδα Κουμπή, που πραγματοποιήθηκε στη Ρίζανη Θεσπρωτίας το 1944. Η Αδελφότητά μας ξεκινά μια προσπάθεια καταγραφής των παλαιότερων φλάμπουρων που έχουν διασωθεί σε οικογένειες Σαρακατσαναίων, με σκοπό τη δημιουργία

ενός πολύτιμου αρχείου μνήμης και λαογραφικής τεκμηρίωσης. Αν έχετε στην κατοχή σας φλάμπουρα της ίδιας ή παλαιότερης περιόδου, σας προσκαλούμε να αποστείλετε φωτογραφία του, συνοδευόμενη από μια σύντομη ιστορία ή πληροφορία για την προέλευσή του, στο email της Αδελφότητας: xairetimata@gmail.com.

Εκδήλωση για τη Διεθνή Ημέρα Μουσείων

Η Αδελφότητά μας είχε την τιμή να εκπροσωπήσει με το χορευτικό της, στα πλαίσια εκδήλωσης του Δήμου Αθηναίων για τη Διεθνή Ημέρα Μουσείων 2025, το "Μουσείο Λαϊκής Τέχνης και Πολιτισμού Αγγελική Χατζημιάλη" και να παρουσιάσει σαρακατσάνικους χορούς.

Το χορευτικό μας εμφανίστηκε στην πρώτη ενότητα της εκδήλωσης, με τίτλο "Χοροί που Αντιστέκονται στον Χρόνο", το Σάββατο 17 Μαΐου 2025, στο Πάρκο Ελευθερίας (εξωτερικός χώρος Κέντρου Τεχνών, πλησίον Μεγάρου Μουσικής).

43ο Πανελλήνιο Αντάμωμα στο Περτούλι

Στις 27, 28 και 29 Ιουνίου πραγματοποιήθηκε το 43ο Πανελλήνιο Αντάμωμα Σαρακατσαναίων στα Περτουλιώτικα Λιβάδια Τρικάλων. Η Αδελφότητά μας εκπροσωπήθηκε από μέλη της, ενώ παρουσίασε έκθεση φωτογραφιών και βιβλίων τόσο το Σάββατο, όσο και την Κυριακή.

Συχαρητήρια αξίζουν στην Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Σαρακατσαναίων για το Αντάμωμα και για τις διορθωτικές κινήσεις που έγιναν φέτος. Ευχαριστούμε την ΠΟΣΣ για την φιλοξενία και το κίосκι που κατασκευάστηκε για την έκθεση της Αδελφότητάς μας.

Συμμετοχή της Αδελφότητας σε διεθνές αφιέρωμα του περιοδικού MOLD

Η Αδελφότητα των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου είχε τη χαρά και την τιμή να συμμετάσχει στο αφιέρωμα "Learning from the Sarakatsani" του διεθνούς περιοδικού MOLD, συμβάλλοντας στη διατήρηση και προβολή της πολιτιστικής μας ταυτότητας σε ένα παγκόσμιο αναγνωστικό κοινό.

Στο άρθρο αναδεικνύεται ο παραδοσιακός τρόπος ζωής των Σαρακατσαναίων, οι αξίες τους και η διαχρονική σοφία τους, όπως αυτές επιβιώνουν μέσα από τη μνήμη, τα τραγούδια και τις πρακτικές τους. Πρόκειται για έναν πολιτισμό που σέβεται βαθιά τη φύση, προτάσσει τη συλλογικότητα και ζει με βιωσιμότητα, στοιχεία που σήμερα αποτελούν πρότυπο ζωής και πεδίο μελέτης διεθνώς.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά την ομάδα του πε-

ριοδικού MOLD και ιδιαίτερα τη κα Χριστίνα Κοτσιλέλου για την εμπιστοσύνη στην Αδελφότητά μας, την προσεκτική και πιστή μεταφορά των πληροφοριών, καθώς και για τον σεβασμό με τον οποίο προσέγγισαν τη σαρακατσάνικη παράδοση. Το πλήρες αφιέρωμα είναι διαθέσιμο στον σύνδεσμο: <https://thisismold.com/space/learning-from-the-sarakatsani>

Το MOLD είναι ένα διεθνές περιοδικό που εστιάζει στο μέλλον του φαγητού, τη βιωσιμότητα, την οικολογία και τη σχέση των ανθρώπων με τη διατροφή και τον φυσικό κύκλο. Απευθύνεται σε κοινό με ευαισθησία σε θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης, πολιτιστικής κληρονομιάς και περιβαλλοντικής καινοτομίας, με αναγνώστες σε όλο τον κόσμο.

Η συμμετοχή της Αδελφότητάς μας αποτελεί μία ακόμη γέφυρα ανάμεσα στο τοπικό και το παγκόσμιο, στο παρελθόν και στο μέλλον, και ενισχύει τον στόχο μας: να κρατήσουμε ζωντανή την πολιτιστική παρακαταθήκη των Σαρακατσαναίων, δίνοντας της φωνή και θέση στο παρόν.

ΚΑΤΣΑΒΡΙΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ

Αναπληρωτής Διευθυντής
Α' Καρδιοχειρουργικού Τμήματος
Ερρίκος Ντυνάν Hospital Center
τηλ. 6937222170

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ "ΤΟ ΚΑΔΙ"

Τσαπέλοβο Ζαγόρι
Τηλ.: 2653081029 Κιν.: 6973312753
Fax: 2653081029

Παρέμβαση της Έλενας Ευάγ. Πάσχου στη ΓΣ της ΠΣΕ

Ονομάζομαι Ελένη Πάσχου, κατάγομαι από την Νικόπολη Πρέβεζας όπου και μεγάλωσα μέχρι την ενηλικίωσή μου και σήμερα εκπροσωπώ ενώπιόν σας την Αδελφότητα των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου.

Ο προβληματισμός που θα θέσω ευθύς αμέσως θεωρούμε πως αποτελεί αγκάθι στην πρόοδο και ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της Πανεπιστημιακής Συνομοσπονδίας Ελλάδος (εφεξής «Π.Σ.Ε.»).

Και συγκεκριμενοποιώ: Η ύπαρξη κομματικών διαχωρισμών και παρατάξεων εντός ενός πολιτιστικού συλλόγου που μάλιστα είναι και η «μητέρα» πλείστων άλλων δευτεροβάθμιων και πρωτοβάθμιων συλλόγων και αδελφοτήτων, φαντάζει όχι μόνο ακατανόητη και άσκοπη, αλλά οδηγεί με απόλυτη βεβαιότητα σε διχονοίες και, αρά, αυτομάτως σε αποτυχία επίτευξης των καταστατικών σκοπών που υπηρετεί η Π.Σ.Ε.. Είναι νομίζω σαφές τοις πάσι ότι οι κομματικές γραμμές εκ προοιμίου προκαλούν διαφωνίες και αντιπαραθέσεις, διότι, αντί να προτάσσεται το κοινό συμφέρον και οι δράσεις της Π.Σ.Ε., με σκοπό τη συσπείρωσή μας και τη συνέχεια της πολύτιμης παράδοσής μας, τουναντίον προτάσσονται παραταξιακά συμφέροντα και προκαλούνται αχρείαστες τοξικές μισαλλοδοξίες. Τα ανωτέρω νομίζω ότι συνοψίζονται σε ένα απλό ερώτημα: τελικώς, πού αποσκοπεί η Π.Σ.Ε.; Στο να προάγει πολιτισμό (όπως άλλωστε ορίζεται ρητώς στο καταστατικό της), ή να προάγει πολιτικά και κομματικά συμφέροντα; Ή γνώμη μας είναι πως το δεύτερο δεν έχει καμία θέση μέσα σε έναν πολιτιστικό σύλλογο.

Ως προς το ζήτημα της νεολαίας, επιτρέψτε μου να αναφερθώ και εγώ ως μακράν η νεότερη εδώ και ίσως η μοναδική. Έχω να σας πω, λοιπόν, ότι η νεολαία είναι παρούσα, και αγαπάει πολύ τον τόπο της και την παράδοσή της. Μάλιστα, πρωτοστατούμε στους συλλόγους μας. Μπορώ να σας πω συγκεκριμένα για τη δική μας Αδελφότητα ότι η πλειοψηφία των διοικούντων προσώπων αυτή τη στιγμή είναι νέοι και σας εγγυώμαι ότι οι προσπάθειές μας στέφονται από απόλυτη επιτυχία. Όσα μπτρώα και επιτροπές νεολαίας και αν φτιαχτούν, δεν νομίζω ότι μπορεί να επιτευχθεί κάτι. Πρέπει να δοθεί η εικόνα προς τα έξω ότι εδώ μέσα υπάρχει ομόνοια και ότι προασπίζεται κάτι, το οποίο υπηρετεί πραγματικά την παράδοσή μας. Έτσι θα ενεργοποιηθεί η νεολαία.

Οι προτάσεις μας είναι: τροποποίηση του καταστατικού, με πρόβλεψη ενιαίου ψηφοδελτίου, όπου ο μέγιστος αριθμός σταυρών θα είναι μικρότερος από την απαιτούμενη πλειοψηφία, ώστε να αποφεύγονται οι επιτηδευμένες ομαδοποιήσεις.

Τέλος, ο κ. Ταμίας ζήτησε να του προτείνουμε ιδέες για την εξεύρεση οικονομικών πόρων. Ορμώμενοι από τη δική μας Αδελφότητα, η οποία εκδίδει ανά τρίμηνο εφημερίδα, που αποστέλλεται πανελλαδικώς, προτείνουμε να μπει στην εφημερίδα σας μια συμβολική συνδρομή (ετήσια ακόμα και κάθε δύο έτη) στα άτομα που ενδιαφέρονται να έχουν πρόσβαση σε αυτή. Για να γίνει όμως αυτό θα πρέπει να εμπλουτιστεί το περιεχόμενο της Εφημερίδας σας, ώστε να είναι ελκυστικό για τους ενδιαφερόμενους και να έρχονται από μόνοι τους να γίνονται συνδρομητές, όπως συμβαίνει στη δική μας περίπτωση.

Σας ευχαριστώ.

ζει με τη λέξη άνθρακας που είναι το κάρβουνο. Για όσους γνωρίζουν τα επώνυμα των Σαρακατσαναίων της Ηπείρου εύκολα αντιλαμβάνονται ότι αυτός ήταν κάποιος Καρβούνης. Πράγματι, ο Χρ. Τσουμάνης αναφέρει ότι τη μεσολάβηση μεταξύ Λεων. Γεωργίτση και ληστών την έκανε ο Ν. Καρβούνης.

Όταν μάλιστα ο Ν. Καρβούνης, παρέδωσε στους ληστές τις τελευταίες 200 λίρες από τις οποίες έλειπαν 27 και διαμαρτυρήθηκαν αυτοί, εξοργίστηκε μαζί τους και τους είπε, σύμφωνα με το βιβλίο “η εν Ηπείρω ληστεία”:

“Τι διάβολο φέρεσθε τοιουτοτρόπως; άνθρωποι δόντες υμίν πλέον των διαχιλίων λιρών ήθελον φεισθεί 27 λίρας; κάτι άλλο συμβαίνει. Αφετε τους αιχμαλώτους και εγώ σας εγγυώμαι δι’ 27 λίρας. Δεικτείτε παλικάρια και όχι γιδικλέπται”.

Ο Χρ. Τσουμάνης αναφέρει ότι ο Ν. Καρβούνης ήταν μέλος της αρχικής ενδεκάδας που διέπραξε τη ληστεία και ύστερα αποχώρησε. Και στο βιβλίο αναφέρεται ότι η ληστεία εκτελέστηκε από έντεκα άτομα και από κάποιο σημείο και πέρα οι εναπομείναντες ληστές ήταν δέκα. Ως προς τον τόπο που οδήγησαν τους απαχθέντες οι ληστές υπάρχει πράγματι ένα τετράστιχο στο τραγούδι που παρατίθεται στο τέλος του βιβλίου που αναφέρει:

“Αιντε κυρά μ’ γιατί έφεξε, γιατί μας πήρε μέρα.
Τ’ έχουμε δρόμο μακρινόν να πάμε ‘σ το “Ναβάλο”

καθώς και άλλο ένα που αναφέρεται στον διοικητή της χωροφυλακής (τουρκιστί Αλάι βέη) που πήγε να πιάσει τους ληστές:

“Ήυρε τους κλέφτες κάθονταν ψηλά εις τον Ναβάλον,
κι επιόστηκαν στον πόλεμο απ’ το πρωί ως το βράδυ”

Η περιγραφή όμως στο βιβλίο του σημείων φύλαξης των απαχθέντων, και η πορεία που περιγράφεται ότι ακολούθησαν οι απαχθέντες από το Κουκούλι μέχρι την απελευθέρωσή τους δείχνουν διαφορετικά μέρη που δεν έχουν σχέση με τον Αβάλο. Σημειώνουμε ότι συνεχώς άλλαξαν κρυψόγυτα. Παρατίθενται ορισμένα αποσπάσματα που δείχνουν τον τόπο φύλαξης:

Αρχικά πορεύτηκαν “άνωθεν των χωρίων Βραδέτου, Τσεπελόβου και Σκαμνελίου,....

...διαιρεθέντες εις δύο σώματα τρεις μεν των ληστών έμεινον φυλάττοντες τους αιχμαλώτους, εν οίς και ο Πάλλας, οι άλλοι επτά εξελθόντες έδειρον βλαχοποιημένας, ήρπαζον ζώα και είλκισαν προς εαυτούς την προσοχή των αποσπασμάτων και του Αλάι βεη, ον παρέσυραν εις μέρος τι απόρθητον Ναβάλλον (Αβάλλον) καλούμενον κείμενον άνωθεν του βουνού Τσεπελόβου ου η υψηλότερα κορυφή καλείται Καμήλα.

Το κρυψόγυτο δε τούτο των ληστών είναι αξιοπερίεργο δια την θέσιν του. ... κάτωθεν δε υπέκειτο χαράδρα αξιοσημείωτος δια το βάθος αυτής.κείται δε ως εκ της περιγραφής των αιχμαλώτων επί της προς το Πάπιγκον πλευράς του περιωνύμου Βίκου. Οι απαχθέντες στην επιστροφή περνούν από την βρύση Κουρούνα, δίπλα από το Τσεπέλοβο, από τη Μπάγια (Κήποι) και καταλήγουν στο δάσος μεταξύ Κουκουλίου και Τζοντήλας όπου και τελικά τους απελευθέρωσαν. Για όποιον γνωρίζει την περιοχή αντιλαμβάνεται ότι η πορεία των δεν προσεγγίζει τον Αβάλο.

Από τον Αβάλο, σύμφωνα με το βιβλίο, αλλά και την περιγραφή του Χρ. Τσουμάνη, πέρασε η ομάδα των ληστών, όταν χωρίστηκαν στα δύο αφήνοντας στο κρυψόγυτο τούς απαχθέντες με τρεις φύλακες και συνεπλάκη με τα αποσπάσματα του Αλάι μπέη. .

Η συμπλοκή μεταξύ ληστών και στρατιωτών που συμμετείχαν στην καταδίωξη έγινε σύμφωνα με την εφημερίδα Νεολόγος της Κωνσταντινούπολης, φύλλο 10-8-1891, άνωθεν των χωρίων Βραδέτου, Τσεπελόβου και Παπίγκου. Σύμφωνα δε με την εφημερίδα Παλιγγενεσία, φύλλο 13-8-1891: “μερίς δε της ληστοσυμμορίας ταύτης προ ημερών συνεπλάκη μετά μικρού αποσπάσματος ζαπιέδων εις τα υψηλά όρη του Βραδέτου αναμένουσα εκεί τρόφιμα και άλλα υπό των ποιμένων προμπευόμενα αυτοίς. Εν τη συμπλοκή ταύτη λέγεται ότι επληγώθη εις των ληστών...”

Στα βουνά του Βραδέτου, στη θέση Αρφανόρος, κάτω από την Γκαμήλα τοποθετεί και ο Χρ. Τσουμάνης τη συμπλοκή μεταξύ ληστών και στρατιωτών του Αλάι βεη και αναφέρει ότι σε αυτήν τραυματίστηκε ο Γρ. Βαγγελής.

Το βιβλίο “Η εν Ηπείρω ληστεία” αναφέρει ότι η συμπλοκή έγινε “εις μέρος τι απόρθητον Ναβάλλον

(Αβάλλον) καλούμενον κείμενον άνωθεν του βουνού Τσεπελόβου ου η υψηλότερα κορυφή καλείται Καμήλα” το οποίο γεωγραφικά δεν είναι απόλυτο.

Ως προς την διατροφή των απαχθέντων την περίοδο της αιχμαλωσίας, η εφημερίδα Νεολόγος, 20-08-1891, αναφέρει ότι “οι αιχμάλωτοι έχουσι κάλλιστα, αξιωθέντες κατά τον χρόνον της αιχμαλωσίας άριστης περιποίησης”.

Στο βιβλίο “Η εν Ηπείρω ληστεία” αναφέρεται ότι στο κρυψόγυτο οι ληστές, φαντάζομαι και οι απαχθέντες, έτρωγαν “οβελόψητον κρέας, γάλα, τυρόν μελίχλωρον και είδος τι τυρού κατασκευασμένου μετά την αφαιρέσιν του βουτύρου εκ του γάλακτος και κοινώς λεγομένου γκίζαν. Σε άλλο σημείο επίσης “Περί δε τα μεσάνυχτα ήλθεν ο Σπανός κομίζων αλευρόπιτα εξ ης έφαγον και οι αιχμάλωτοι”.

Δικαιώνεται η θεια Τάσaina που αφηγείται: “είχαμαν πιδί μ’ μπιζιρίσει να φκιάνομι πίττες να φαν. Έπαιρναν και ψωμί, τυρί, γιαούρτι κι κριάσ”

Συμπερασματικά, ύστερα από όσα παραπάνω παρατέθηκαν, πιστεύω ότι υπάρχουν πολλά στοιχεία που αποδεικνύουν ότι τη ληστεία του Πλακίδα στο Κουκούλι Ζαγορίου τη διέπραξαν, δυστυχώς, αποκλειστικά Σαρακατσαναίοι και μετά την ληστεία πήγαν τους απαχθέντες, τουλάχιστον αρχικά, στην Αστράκα. Κατα συνέπεια, η άποψή μου ταυτίζεται με αυτήν που διατύπωσαν οι Χρ. Τσουμάνης και Γ. Κ. Τσουμάνης η οποία επιβεβαιώνεται και από αρκετές γραπτές πηγές. Αυτό βέβαια σε καμιά περίπτωση δεν σημαίνει ότι οι Σαρακατσαναίοι της Ηπείρου ευθύνονται για το σύνολο των ληστρικών επιδρομών στο Ζαγόρι, οι οποίες ήταν μία από τις αιτίες παρακμής του στο τέλος του 19ου αιώνα. Η συμμετοχή των Σαρακατσαναίων και ιδίως της Ηπείρου σε ληστρικές ενέργειες εκφεύγει από το σκοπό του άρθρου αυτού.

Σημειώνεται ότι οι Σαρακατσάνοι του Ζαγορίου από τη διάπραξη της ληστείας δεινοπάθησαν. Συνελήφθησαν όλοι οι τσελιγκάδες, άλλοι μέσα στην αγορά των Ιωαννίνων, άλλοι καθ’οδόν, άλλοι στα ποιμνιοστάσια των και οδηγήθηκαν στο Τσεπέλοβο. Εκεί, ο Αλάι βεης “άλλους μεν δείρας ανηλέως, άλλους δε φυλακίσας και άλλους σιδηροδέσας, εις ταύτα προσέθηκε και τα απειλές της εξορίας, της καταπυρπολήσεως των σκηνών αυτών κ.λπ” . Αλλά και η αντιμετώπιση των απλών Σαρακατσαναίων από τους ληστές ήταν βίαιη. Σε απόσπασμα του βιβλίου που παρατέθηκε αναφέρεται ότι φεύγοντας οι ληστές προς τον Αβάλο “έδειρον βλαχοποιημένας, ήρπαζον ζώα...”

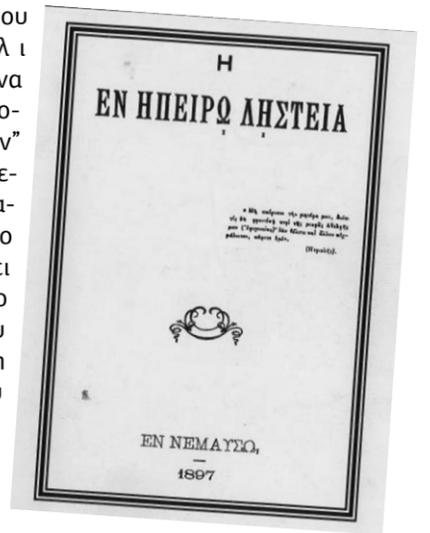
Ως προς τα συνεπακόλουθα της ληστείας που αναφέρονται οι Γ. Τσουμάνης, Χρ. Τσουμάνης και Ευρ. Μακρής να συμπληρώσω κάτι που μου είπε ο Σπ. Παύλ. Τσουμάνης που δείχνει ότι οι Σαρακατσάνες γυναίκες έδειχναν, όταν το καλούσε η περίσταση, αξιοθαύμαστο δυναμισμό.

Τσέλιγκας στη στάνη του προπάππου μου Σπύρου Κ. Τάγκα ήταν ο αδερφός του Μάνθος. Όταν οι τούρκικες αρχές ζήτησαν να παρουσιαστεί στο Τσεπέλοβο ο τσέλιγκας, ο Μάνθος πρότεινε στο Σπύρο να παρουσιαστεί αυτός ως δήθεν ο τσέλιγκας, και ο Μάνθος θα έβρισκε τον τρόπο να αφεθεί ελεύθερος. Ο Σπύρος δέχτηκε, με το γνωστό αποτέλεσμα, δηλαδή πέθανε φυλακισμένος. Ύστερα από αυτό, η Σπύραινα (Χριστίνα Κ.Κάτσενου) απαίτησε από τον τσέλιγκα κουνιάδο της να χωρίσουν τη στάνη και στο δικό της μερίδιο έγινε τσέλιγκας ο μεγαλύτερος γιος της Κώτσιος σε ηλικία 27 χρονών.

Το βιβλίο “Η εν Ηπείρω ληστεία”

Επιτρέψτε μου να ξεκινήσω με μία οφειλόμενη αυτοκριτική. Πρωτοδιάβασα για την ύπαρξη του βιβλίου αυτού στη μονογραφία του Κ. Λαζαρίδη (αξιολογότατου ιστοριογράφου του Ζαγορίου) με τίτλο “Η Διαθήκη του Ευγένιου Πλακίδα και το Κουκούλι Ζαγορίου, 1969” που αναφέρει σε υποσημείωση “Για τη μεγάλη αυτή ληστεία γίνεται λεπτομερειακή περιγραφή στη μεγάλη εργασία μου που θα δει αργότερα το φως της δημοσιότητας. Όποιος θέλει ας διαβάσει και το σχετικό βιβλιαράκι με τίτλο “Η ληστεία εν Ηπείρω, 1897 υπό ανωνύμου”” Η εργασία του Κ. Λαζαρίδη για την εν λόγω ληστεία ουδέποτε δημοσιεύθηκε και δεν αποκλείω να έγινε αυτό επειδή γνώριζε ότι τη ληστεία τη διέπραξαν Σαρακατσάνοι και πίστευε ότι η δημοσίευσή της πιθανόν διατάρασσε τις σχέσεις Σαρακατσαναίων-Ζαγορισίων και αυτό δεν το ήθελε. Το 2005 ο γνωστός Σαρακατσάνος συγγραφέας-λαογράφος Ευρ. Μακρής

στο βιβλίο του “Κοινοβόλι Ζαγορίου, ένα παλιό αρχοντοχώρι 8 αιώνων” παραθέτει εκτενή αποσπάσματα από το βιβλίο και αναφέρει ότι χειρόγραφο αντίγραφο του βρίσκεται στη βιβλιοθήκη του Πνευματικού κέντρου Κ. Λαζαρίδης, ενώ υπάρχει αντίτυπο στην

Εθνική Βιβλιοθήκη στην Αθήνα. Αναζητήσα στην Εθνική βιβλιοθήκη το βιβλίο, το φωτογράφισα σελίδα σελίδα, το τύπωσα, το διάβασα, και ύστερα το καταχώριασα κάπου στη βιβλιοθήκη μου. Μέχρι εκεί. Παρότι χρόνια ασχολούμαι με θέματα της Αδελφότητας Κουκουλιωτών αλλά και Σαρακατσαναίων δεν νοιάστηκα για την επανέκδοση τού βιβλίου αυτού παρότι το θεωρώ αξιόλογη πηγή πληροφόρησης για το Κουκούλι, το Ζαγόρι αλλά και τους Σαρακατσάνους. Το 2014 οι εκδόσεις 3Ε-Ελικράνον-Αναστατικές εκδόσεις-Π.Μ. Λέζος το επανεξέδωσε στη σειρά “Ηπειρωτική Πατριδογνωσία” σε 150 αντίτυπα που έχουν εξαντληθεί. Όπως με πληροφόρησε ο εκδότης, το πήραν ερευνητές, διδακτορικοί κ.λπ που ενδιαφέρονται για την άγνωστη και σπάνια βιβλιογραφία της Ηπείρου του 18ου-19ου αιώνα. Πιστεύω ότι η Αδελφότητα Κουκουλιωτών ή κάποιος άλλος Σύλλογος θα επανεκδώσει το βιβλίο.

Το βιβλίο δεν αναφέρει συγγραφέα. Στον πρόλογο του σημειώνει: “Αν δε τηρούμεν το ανώνυμον, ουχί ο φόβος περί του μη ορθού τυχόν της γνώμης ημών, αλλ’ έτεροι λόγοι ευνόητοι αναγκάζουσιν ημάς προς τούτο, δι ους και την δημοσίευσιν των αφηγουμένων αναβάλομεν.” Οι ευνόητοι λόγοι είναι κατά την άποψή μου, ο φόβος από τις Τούρκικες αρχές, τις οποίες σε πολλά σημεία επικρίνει, αλλά και ο φόβος πιθανής ανάκρισης από τις αρχές για να κατονομάσει άτομα οι πληροφορίες των οποίων θα βοηθούσαν στη σύλληψη των ληστών.

Ο Ευρ. Μακρής θεωρεί ότι συγγραφέας του βιβλίου είναι ο πατέρας του νεαρού απαχθέντα, δηλαδή ο γνωστός την εποχή δικηγόρος των Ιωαννίνων Λεωνίδας Γεωργίτσης και αναφέρει ότι την ίδια άποψη είχε και ο Κ. Λαζαρίδης. Δεν έχω λόγο να αμφισβητήσω την άποψη αυτή, όχι μόνο γιατί εκτιμώ τη γνώση και προσφορά τους στην τοπική ιστορία του Ζαγορίου, αλλά γιατί η λεπτομερής περιγραφή των γεγονότων, η γνώση από τον συγγραφέα της βιβλιογραφίας σχετικά με την Ήπειρο και το Ζαγόρι, ο τρόπος γραφής αλλά και το κίνητρο για την έκδοσή του δείχνουν άνθρωπο μορφωμένο και πάρα πολύ κοντά στις οικογένειες των απαχθέντων .

Εντύπωση μου προκαλεί ο αναγραφόμενος τόπος έκδοσης του βιβλίου. Στο εξώφυλλο αναγράφεται ότι εκδόθηκε “εν Νεμαυσώ”. Η Νεμαυσός ήταν πόλη της αρχαίας ελληνικής Γαλατίας, η σημερινή Νιμ της Γαλλίας. Δεν γνωρίζω αν στην πόλη αυτή λειτουργούσε ελληνικό τυπογραφείο την εποχή της έκδοσης του βιβλίου. Σε ερώτηση που έκανα στις υπευθύνους των Βιβλιοθηκών της Αθήνας στις οποίες υπάρχουν αντίτυπα του βιβλίου (Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων και Εθνική Βιβλιοθήκη), αν δηλαδή υπάρχουν άλλα βιβλία στις συλλογές των παραπάνω βιβλιοθηκών που αναφέρουν τόπο έκδοσης την Νεμαυσό, μού απάντησαν αρνητικά. Θα τολμήσω να πω, αν και είναι παρακινδυνευμένο, ότι ο φερόμενος τόπος έκδοσης είναι φανταστικός και δεν αναγράφεται ο πραγματικός τόπος για τον ίδιο λόγο που δεν αναφέρεται το όνομα του συγγραφέα.

Στο εξώφυλλο επίσης παρατίθενται τα λόγια που ο δωδεκάχρονος Περικλής Γεωργίτσης είπε στους ληστές όταν αρχικά πήγαν να απαγάγουν τη μητέρα του, που εκείνη την εποχή θήλαζε τη μικρή του αδερφή, και πήρε αυτός τελικά τη θέση της: “Μην παίρνετε την μητέρα μου, διότι τις θα φροντίσει περί της μικρά αδελφής μου (Ιφιγενείας); Αν θέλετε και άλλον αιχμάλωτον πάρτε εμε”.

συνεχίζεται στο επόμενο φύλλο

Σαρακατσάνος- Σαρακαταναίος: «ταξίδι» των λέξεων στον χρόνο

Οι Σαρακαταναίοι στις βιβλιογραφικές αναφορές του 19ου αιώνα και των αρχών του 20ου, οι οποίες δεν είναι ιδιαίτερα πυκνές, θα έλεγα ότι είναι περι-

ορισμένες, λόγω του νομαδικού βίου και της απουσίας μόνιμης κατοικίας, προσδιορίζονται ως «σκηνίτες», «βλαχοποιμένες», «Ελληνόβλαχοι», «Γραικόβλαχοι», κάποτε απλώς «βλάχοι» (με μικρό β προς αποφυγήν συγχύσεως με τους Βλάχους, οι οποίοι ομιλούν μία λατινική γλώσσα) και σπανιότερα «Σαρακαταναίοι». Η παλαιότερη γραπτή μαρτυρία η οποία περιλαμβάνει τον όρο «Σαρακατσάνος» εντοπίζεται στο αρχείο του Αλή Πασά, τυράννου των Ιωαννίνων και απηνή διώκτη των Σαρακαταναίων. Ο Παύλος Κατρός παρουσίασε στο φύλλο 70 της εφημερίδας τα σαρακατσάνικα χαιρετήματα, που εκδίδει η Αδελφότητα των εν Αθήναις Σαρακαταναίων Ηπείρου, δύο έγγραφα, το πρώτο χρονολόγητο και το δεύτερο με ημερομηνία 29 Απριλίου 1808, στα οποία αναγράφεται η λέξη «Σαρακατζάνος». Ο Π. Κατρός, πάλι, στο φύλλο 40 της ίδιας εφημερίδας, έφερε στο φως έγγραφο της 7ης Φεβρουαρίου 1835 σύμφωνα με το οποίο οι Σαρακαταναίοι των περιοχών Αταλάντης και Θήβας ζητούν από την Αντιβασιλεία και την Κυβέρνηση την επίλυση των προβλημάτων τους και τη μόνιμη αποκατάστασή τους. Το έγγραφο, στο οποίο αναφέρονται γνωστά επίθετα Σαρακαταναίων των άνωθεν περιοχών (Μάμαλης, Φαφούτης, Ζυγκώστας, Τσιούλιας), υπογράφει ως πληρεξούσιος των Σαρακατσάνων Λαμίας, Αταλάντης, Θηβών και Αττικής ο Μιχαήλ Παπασταύρος. Στο δεύτερο Επιστημονικό Συνέδριο της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Συλλόγων Σαρακαταναίων στη Θεσσαλονίκη το 2006 ο Χρήστος Ράπτης σε εισήγησή του ανέφερε ότι έχει στην κατοχή του έγγραφο προερχόμενο από την περιοχή Ξηρομέρου με αναφορά στον όρο «Σαρακατσάνος». Το έγγραφο παρουσίασε επίσημα ο Χρήστος Ράπτης το 2025, καθώς το περιέλαβε στο βιβλίο του *Η Σαρακατσάνικη Στάνη στον Γυφτόκαμπο Ζαγορίου*, το οποίο εκδόθηκε από την Αδελφότητα Σαρακαταναίων Ηπείρου. Οι αναφορές πύκνωσαν προς τα τέλη του 19ου αιώνα, επικράτησαν τον

20ο και σήμερα εξοβέλισαν όλους τους υπόλοιπους όρους. Επιστρέφοντας χρονικά στις αρχές του 19ου αιώνα, έχω την τιμή να παρουσιάσω το παλαιότερο, έως τώρα, έγγραφο του επίσημου ελληνικού κράτους στο οποίο αναγράφεται η λέξη Σαρακατσάνος («Σαρακατζάνος»). Φέρει ημερομηνία 25 Απριλίου 1835 και έχει ως θέμα τη δημιουργία οικισμών με σκοπό τη μόνιμη εγκατάσταση των βλαχοποιμένων Βονίτσας.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Τη 25 Απριλίου 1835 ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
Εν Αθήναις ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
Προς την επί των Οικονομικών

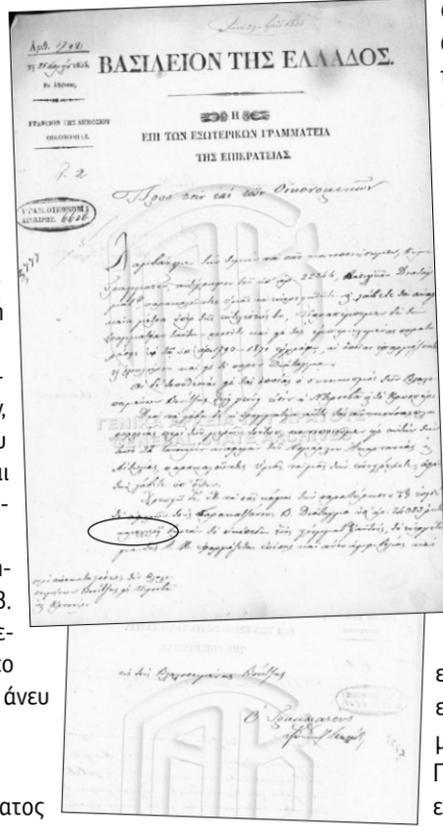
Λαμβάνομεν την τιμήν να σας κοινοποιήσωμεν, Κύριε Γραμματέυ, αντίγραφον του υπ' αρ. 22344 Βασιλικού Διατάγματος, παρακαλούντες υμάς να ευαρεστηθήτε κ' λάβετε τα αναγκαία μέτρα υπέρ της εκτελέσεών των, παραπέμπομεν δε την Γραμματείαν ταύτην προσέτι και διά τας εμπειροχομένας παρατηρήσεις επί τω υπ' αρ. 1790-1871 εγγράφω, αι οποιαί εφαρμόζονται εξ ολοκλήρου και διά το παρόν Διάταγμα.

Αι δε τοποθεσΐαι διά τας οποιαίς ο συνοικισμός των Βλαχοποιμένων Βονίτζης θέλη γενή εισίν η Ντεροσβά και το Κρουονέρι.

Διά να λάβη δε η Γραμματεΐα αύτη τας ανηκούσας πληροφορίας περί των μερών τούτων, κοινοποιούμεν διά αυτών την από 22 Ιανουαρίου αναφοράν του Νομάρχου Ακαρνανίας και Αιτωλίας, παρακαλούντες υμάς να μας την επιστρέψετε, αφού την λάβετε υπ' όψιν.

Χρωςτώ δε έτι να σας κάμω την παρατήρησιν ότι επειδή το αφορών τους Σαρακατζάνους Β. Διάταγμα υπ' αρ. 24323 ρητώς παραχωρή δωρεάν το οικόπεδον ενός στρέμματος εις αυτούς, το ευεργέτημα της Α.Μ. εφαρμόζεται επίσης και άνευ αμφιβολίας εις τους Βλαχοποιμένας Βονίτζης.

Ο Γραμματέυς"
Ως αποτέλεσμα του Βασιλικού Διατάγματος

το 1835 δημιουργήθηκε συνοικισμός Σαρακαταναίων στη Δεροσβά Βονίτσας. Στους εκλογικούς καταλόγους του 1843, οι οποίοι περιλαμβάνονται στο αρχείο της συλλογής του Γεωργίου Λαδά, και του 1865 εντοπίζονται γνωστά επίθετα Σαρακαταναίων της Ηπείρου, όπως Φερεντίνος, Ακρίβος (Ακρίβης), Καραμπάς και άλλα. Η πρώτη, όμως, εγκατάσταση σε ένα τόπο μόνιμης κατοικίας και η εγκατάλειψη του νομαδικού βίου είχε ως αποτέλεσμα οι Σαρακαταναίοι της συγκεκριμένης περιοχής να απολέσουν στοιχεία της σαρακατσάνικης παράδοσής τους, να μην γνωρίζουν με σαφήνεια την καταγωγή τους ή ακόμη και να την αγνοούν. Θεωρώ ότι η δημιουργία ενός συλλόγου Σαρακαταναίων στην περιοχή είναι επιτακτική ανάγκη.

Επιλογικά, το έγγραφο δεν κομίζει νέα και διαφορετικά στοιχεία από τα ήδη γνωστά, αλλά συμπληρώνει τα υπόλοιπα έγγραφα και επιβεβαιώνει τη χρήση του όρου «Σαρακατσάνος» ήδη από τις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα. Η σημασία του έγκειται στο γεγονός ότι αποτελεί το παλαιότερο ως σήμερα κείμενο της επίσημης διοίκησης του νεοσύστατου κράτους με αναφορά στη λέξη «Σαρακατσάνος». Συνεπώς αυτή ήταν γνωστή και όχι βέβαια δημιουργήμα των αρχών του 19ου αιώνα. Προεκτείνοντας το συλλογισμό μας ούτε οι Σαρακαταναίοι βέβαια, όπως θεωρούν ορισμένοι, είναι αποτέλεσμα των διώξεων του Αλή Πασά και της υιοθέτησης από Ελληνόφωνες ποιμένες ενός πλάνητα βίου. Έχουν μεγαλύτερο ιστορικό βάθος. Πόσο; Δεν μπορεί να δοθεί εύκολα η απάντηση.

Λησιές και Σαρακαταναίοι στην Πολιτιές το 1892

Ένα ιστορικό ντοκουμέντο από την εφημερίδα της Σμύρνης Αρμονία (15 Ιουλίου 1892)
Επιμέλεια: Εφημερίδα Τα Σαρακατσάνικα Χαιρετήματα - Πηγή: Δημήτρης Κυριάκου, φίλος της εφημερίδας

Στην εφημερίδα της Σμύρνης Αρμονία της 15ης Ιουλίου 1892, δημοσιεύεται ένα σπάνιο και πολύτιμο άρθρο για την εμφάνιση ληστών στην Ήπειρο, και ειδικότερα στην περιοχή Πολιτιές της Χρυσοβίτσας, κοντά στη σημερινή λίμνη Αώου, όπου κατά την εποχή εκείνη οι Σαρακαταναίοι είχαν ισχυρή παρουσία ως κτηνοτροφικές οικογένειες με νομαδικό βίο.

Το άρθρο αναφέρεται σε επίθεση ληστών κατά γνωστών Σαρακατσάνων αρχιποιμένων που κατευθύνονταν στην πόλη για υποθέσεις τους, καθώς και στην επιδρομή εναντίον ταχυδρομικών σταθμών της περιοχής. Οι δράστες διέφυγαν στα ορεινά, ενώ οι αρχές προσπαθούσαν να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο της ληστοκρατίας που μάζιζε την ύπαιθρο.

Το ντοκουμέντο είναι σημαντικό τόσο για τη λαογραφική και ιστορική καταγραφή της σαρακατσάνικης παρουσίας, όσο και για την ανάδειξη της ανασφάλειας και των κοινωνικών συνθηκών στην Ήπειρο στα τέλη του 19ου αιώνα.

Παραθέτουμε το πρωτότυπο κείμενο, όπως δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Αρμονία 15/7/1892,

ΉΠΕΙΡΟΣ (ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΑΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ «ΑΡΜΟΝΙΑΣ»)
ΙΩΑΝΝΙΝΑ, 5 Ίουλίου
Έμφάνισις ληστών έν Ήπειρώ
Πρό τινων ήμερών ληστοσυμμορία έκ δύο μόνον ατό-

μων εμφανισθείσα πλησίον τού Μετσόβου εις την Πολίτσαν συνάλαβε τούς Βλάχους αρχιποιμένας Νάκον Καρβουνήν και Πέτρον Μάστορην εις Μέτσοβον μεταβαίνοντας δι' υποθέσεις των και αφήρεσαν παρ' αυτών δεκαπέντε λίρας Οθωμαν. Ό εις εκ τών ληστών έφεροτο όπλον, ό δ' άλλος πέλεκυν. Άπογυμνωθέντες οί ποιμένες εσκέφθησαν να επιστρέψωσι εις τας σκηνάς των, άλλ' οί λησται ήνάγκασαν αυτούς να μεταβώσιν, ως επροτίθεντο, εις Μέτσοβον. Εκεί δε φθάσαντες ούτοι ανηνέχθησαν προς τας άρμοδίους άρχάς και ευθύς πολλά στρατιωτών αποσπάσματα εστάλθησαν προς καταδίωξιν και σύλληψιν των ληστών, πλην μέχρι σήμερα ουδέν κατορθώθη. Οι αυτοί φαίνεται επετέθησαν κατα του εις Πάγιαν μεταβαίνοντος κομιστού του ταχυδρομείου προς Τσεπέλοβον πλην ο συνοδεύων φύλαξ του ταχυδρομείου μετά γενναϊότητος αντισταθείς επινελημμένως κατ' αυτών οίτινες και ετράπησαν εις φυγήν άνευ εκτελέσεως του σκοπού των και είτα προσεγγίσαντες εις το χωρίον Βουγουρτσά ως εμάθομεν επρομηθεύθησαν εκείθε τροφάς και περιεπλανώντο περίξ του άνω χωρίου 3 ώρας μακράν τών Ίωαννίνων. Ό δραστήριος Κρης χιλάρχος μας ευρίσκειται επί ποδός ήδη και δίδει αυστηράς διαταγάς προς τα στρατ. αποσπάσματα και εις τους διαφόρους σταθμούς και ελπίζωμεν ότι δεν θα επιστρέψωσιν άνευ αποτελέσματος εις Ιωάννινα. Η ληστοσυμμορία κατετάρα-

ΗΠΕΙΡΟΣ

(ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΑΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ «ΑΡΜΟΝΙΑΣ»)
ΙΩΑΝΝΙΝΑ, 5 Ίουλίου.
Έμφάνισις ληστών έν Ήπειρώ
Πρό τινων ήμερών ληστοσυμμορία έκ δύο μόνον ατόμων ήφανισθείσα πλησίον τού Μετσόβου εις την Πολίτσαν συνάλαβε τούς βλάχους αρχιποιμένας Νάκον Καρβουνήν και Πέτρον Μάστορην εις Μέτσοβον μεταβαίνοντας δι' υποθέσεις των και αφήρεσαν παρ' αυτών δεκαπέντε λίρας Οθωμαν. Ό εις εκ τών ληστών ήφερον όπλον, ό δ' άλλος πέλεκυν. Άπογυμνωθέντες οί ποιμένες εσκέφθησαν να επιστρέψωσιν εις τας σκηνάς των, άλλ' οί λησται ήνάγκασαν αυτούς να μεταβώσιν, ως επροτίθεντο, εις Μέτσοβον. Εκεί δε φθάσαντες ούτοι ανηνέχθησαν προς τας άρμοδίους άρχάς και εύθύς πολλά στρατ. αποσπάσματα εστάλθησαν προς καταδίωξιν και σύλληψιν των ληστών, πλην μέχρι σήμερα ουδέν κατορθώθη. Οι αυτοί φαίνεται επετέθησαν κατα του εις Πάγιαν μεταβαίνοντος κομιστού του ταχυδρομείου προς τς Τσεπέλοβον, πλην ό συνοδεύων φύλαξ του ταχυδρομείου μετά γενναϊότητος αντισταθείς επνελημμένως κατ' αυτών οίτινες και ετράπησαν εις φυγήν άνευ εκτελέσεως του σκοπού των και είτα προσεγγίσαντες εις το χωρίον Βουγουρτσά, ως εμάθομεν, επρομηθεύθησαν εκείθεν τροφάς και περιεπλανώντο περίξ τού άνω χωρίου 3 ώρας μακράν τών Ίωαννίνων. Ό δραστήριος Κρης χιλάρχος μας ευρίσκειται επί ποδός ήδη και δίδει αυστηράς διαταγάς προς τα στρατ. αποσπάσματα και εις τους διαφόρους σταθμούς και ελπίζωμεν ότι δεν θα επιστρέψωσιν άνευ αποτελέσματος εις Ιωάννινα. Η ληστοσυμμορία κατετάραξεν όλα τα περίχωρα, άν οι κάτοικοι ε γρυπτοι διατελούντες παρ' της Ικανότητος και δεξιότητος των άείποτε διακευθέντων οργάνων της σεβ. Αυτοκρατ. Κυβερνήσεως απέσπευχονται την σωτηρίαν των. Πρό τριών ήτων προσετέθησαν και τρεις έτι σταθμοί προς τούς υπάρχοντες οίτινες και πολύ συνετέλεσαν εις την επί τριετίαν ήδη ήσυχίαν μας.

Βαθείαν άληθώς συγκίνησιν αισθανόμεθα πάντες προς τον δραστηριότατον χιλάρχον μας όστις δια της επιτηδιότητός του ενέσπειρε εις πάντα κακοποιόν και φαυλόβιον τον τρόπον και επί των ημερών αυτού απολαμβάνομεν την ποθυμην ασφάλειαν εν τη χώρα ευκόμειοι θερμώς ευκλεά μακρομερίαν τω φιλολάω ήμών Άνακτι.

Σημειώσεις: Πολίτσα=Πολιτιές, Μάστορης=Μάστορας, Πάγια=Μπάγια (σημ. Κήποι), Βουγουρτσά=Γκουβριτσά (σημ Κρούβρουσι)

HOTEL KAMARES
ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ

Τηλ./ Fax: 26530-81008
Email: StisKamares@zagori-kamares.gr

Πέρα σε κείνο το βουνό Σαρακατσάνα μου. Ένα τραγούδι εμβληματικό για τους Σαρακατσάνους

Το τραγούδι αυτό, με τον ανωτέρω τίτλο, θέλω να πιστεύω ότι είναι ένα ιδιαίτερο τραγούδι με ξεχωριστή σημασία για τους Σαρακατσάνους. Βέβαια, όπως συνήθως συμβαίνει με τα δημοτικά τραγούδια, έχει και παραλλαγές, και συναντάται σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας.

Έψαξα να το βρω στη συλλογή των δημοτικών τραγουδιών που εκδόθηκαν από την Αδελφότητα των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων της Ηπείρου (έκδ.1983) και της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Συλλόγων Σαρακατσαναίων (έκδ. 2000). Δεν κατάφερα να το εντοπίσω. Ωστόσο το ακούω με ικανοποίηση σε ανταμώματα και σε χορούς των συλλόγων Σαρακατσαναίων και της Π.Ο.Σ.Σ. Προσωπικά το έχω βιώσει και ακούσει από τα παιδικά μου χρόνια. Θυμάμαι ότι το τραγουδούσαν συγγενικά μου πρόσωπα, σε διάφορες ευκαιρίες χαράς και γλεντιού. Το τραγουδούσαν με ιδιαίτερο καπμό και συγκίνηση. Τα συναισθήματα αυτά διαχέονταν και σε όλους τους ακροατές. Οι στίχοι αυτού του τραγουδιού, όπως τους έχω απομνημονεύσει παιδιόθεν, αποτελούν την παραλλαγή των Σαρακατσαναίων της Ηπείρου και είναι οι ακόλουθοι:

Γράφει ο
Γιώργος Κ.Καπρινιώτης

– Πέρα σε κει, μωρή βλάχα μου, πέρα σε κείνο το βουνό
Και στ' άλλο παραπέρα παραπέρα, μικρή βλαχούλα μου
Και στ' άλλο παραπέρα παραπέρα, Σαρακατσάνα μου.

– Πό 'χει ανταρού, μωρή βλάχα μου, πό 'χει ανταρούλα στην κορφή
Και καταχνιά στον πάτο, λέει στον πάτο, μικρή βλαχούλα μου
Και καταχνιά στον πάτο, λέει στον πάτο, Σαρακατσάνα μου.

– Στον πάτο βο, μωρή βλάχα μου, στον πάτο βόσκουν πρόβατα
Και στην κορφή τα γίδια, λέει τα γίδια, μικρή βλαχούλα μου
Και στην κορφή τα γίδια, λέει τα γίδια, Σαρακατσάνα μου

– Στην αποκεί, μωρή βλάχα μου, στην αποκείθε τη μεριά
Δυο αδέρφια σκοτωμένα τα καημένα, μικρή βλαχούλα μου
Δυο αδέρφια σκοτωμένα τα καημένα, Σαρακατσάνα μου

– Κι ανάμεσα, μωρή βλάχα μου, κι ανάμεσα απ' τα μνήματα
Κλήμα ήταν φυτρωμένο το καημένο, μικρή βλαχούλα μου
Κλήμα ήταν φυτρωμένο το καημένο, Σαρακατσάνα μου.

– Κάνει σταφύ, μωρή βλάχα μου, κάνει σταφύλι κόκκινο
Και το κρασί μοσχάτο, λέει μοσχάτο, μικρή βλαχούλα μου
Και το κρασί μοσχάτο, λέει μοσχάτο, Σαρακατσάνα μου.

– Κάνει σταφύ, μωρή βλάχα μου, κάνει σταφύλι κόκκινο
Και το κρασί μοσχάτο, λέει μοσχάτο, μικρή βλαχούλα μου
Και το κρασί μοσχάτο, λέει μοσχάτο, Σαρακατσάνα μου.

Τώρα που το εξετάζω, διαπιστώνω ότι δεν έχει μια ολοκληρωμένη κατάληξη. Περιδιαβάζοντας στο διαδίκτυο βρήκα ως επίλογο από τη Θράκη άλλους τέσσερις στίχους:

– Κι όποιος το κο, μωρή βλάχα μου, κι όποιος το κόβει κόβεται
Κι όποιος το φάει πεθαίνει, λέει πεθαίνει, μικρή βλαχούλα μου
Κι όποιος το φάει πεθαίνει, λέει πεθαίνει, Σαρακατσάνα μου

(Πέρα σε κείνο το βουνό: Σαρακατσάνοι Θράκης, Χορωδία Σίμωνα Καρά).

Πολύ καλή αυτή η προσθήκη, ωστόσο πιστεύω ότι κάτι λείπει ακόμα. Ο Σαρακατσάνος, εξυπακούεται ότι έχει τον καπμό του για μια Σαρακατσάνα. Φαίνεται ότι βασανίζεται, αφού δεν έχει τη δυνατότητα να την κάνει δική του. Αν λάβουμε υπόψη και άλλα παρόμοια δημοτικά τραγούδια, θα διαπιστώσουμε ότι ο λαβωμένος από τα βέλη του έρωτα, προτιμά να ξεχάσει, αν μπορεί ή θεωρητικά βέβαια, να μην ζήσει άλλο. Θυμίζω και το λεγόμενο από άτομο που συνέχεια τον έβρισκαν κουσουρία και βάσανα: «Ε! ζωή είναι αυτή; Καλύτερα ζωή παρά θάνατος». Μερικές φορές λέμε ή ευχόμαστε κάτι χωρίς ουσιαστικά να το θέλουμε, διότι κατά το αρχαίο ρητό : *νν εγγύς έλθει θάνατος ουδείς βούλεται θνήσκειν*. Θυμίζω και τον αρχαίο μύθο που μια γρια φορτωμένη με ένα μεγάλο ζαλίκι από ξύλα κουράστηκε κατά τη διαδρομή προς το σπίτι και αγανακτισμένη είπε: «πάρε με χάρη να πουχάσω». Αμέσως παρουσιάστηκε ο χάρος και της είπε: Σε άκουσα και ήρθα να σε πάρω. Βέβαια, η γιαγιά την ήθελε τη ζωή και απάντησε στον Χάρο: Σε κάλεσα να μου κουβαλήσεις το φορτίο μου και όχι να πάρεις εμένα.

Θέλω να πιστεύω ότι και ο Σαρακατσάνος του τραγουδιού θα ευχόταν να λησμονήσει ή θεωρητικά να είχε πεθάνει, παρά να ζει συνέχεια με ένα μαράζι στην καρδιά. Ως επιβεβαίωση

παραθέτω ανάλογο δημοτικό τραγούδι, που αλίευσα στο διαδίκτυο:

Πέρα σε κείνο το βουνό (Θεοφάνης)

Πέρα σε κείνο το βουνό μάτια μου ματάκια μου (δισ)
Κλήμα ήταν φυτεμένο και σταφύλια φορτωμένο.

Κάνει σταφύλια κόκκινα μάτια μου ματάκια μου (δισ)
Και κρασάκι σαν το μέλι της καρδούλας μου τ' αμπέλι.

Να το 'χε πιεί η μάνα μου μάτια μου ματάκια μου (δισ)

Να μην είχε κάνει εμένα, κλαίν' τα μάτια μου για σένα.

Τι μ' ήθελε και μ' έκανε μάτια μου ματάκια μου (δισ)

Για τις πίκρες τα φαρμάκια να γυρίζω στα σοκάκια.

Να μου 'δινε να πιω κι εγώ μάτια μου ματάκια μου (δισ)

Μήπως και ξεχάσω εσένα, τα ματάκια τα γραμμένα.

Επομένως, ο ανώνυμος ποιητής πίστευε ότι το κρασί που βγαίνει από ένα κλήμα δίπλα σε μνήματα θα έχει ξεχωριστές ιδιότητες για τον άνθρωπο, δηλαδή ή να ξεχνάει τα βάσανά του ή και να επιφέρει τον θάνατο. Το συγκεκριμένο κρασί σε κάνει ή να ξεχνάς ή να πεθαίνεις.

Ένα άλλο δημοτικό τραγούδι μάς δίνει ανάλογο περιεχόμενο και έχει τον τίτλο:

Στα Ρίτσα βγαίνει ένα νερό

Στα Ρίτσα βγαίνει ένα νερό/το λέν' ασημόνερι.

Το πίνουν οι Ριτσιώτισσες/καμιά παιδιά δεν κάνει.

Να το το 'πινε η μάνα μου, μένα να μη με κάνει.

Κι αν μ' έκαμε τι μ' ήθελε/κι αν μ' έχει τι με θέλει.

Εγώ στα ξένα περπατώ/στα ξένα τρώω και πίνω.

Ξένοι μου πλένουν τα σκουτιά/ξένοι μου τα μπαλάνουν.

Το βουνό ως θρησκευτικό σύμβολο

Το βουνό αποτελεί διαχρονικά θρησκευτικό σύμβολο και μάλιστα σε διάφορες θρησκείες και πολιτισμούς. Συνήθως συμβολίζει το θεϊκό ουρανό και τη διασύνδεση του ανθρώπου με το θεϊκό. Ο άνθρωπος, που ανεβαίνει σε ένα ψηλό βουνό, θεωρείται ότι βρίσκεται κοντά στον ουρανό, άρα και πιο κοντά στον ουράνιο Θεό. Ο ίδιος ο Χριστός στο πρότυπο προσευχής που έδωσε στους μαθητές του, κατά δική τους απαίτηση αρχίζει: «Πάτερ ημών ο εν τοις ουρανοίς». Αυτή την προσευχή που υπαγόρευσε ως πρότυπο ο Κύριος Ιησούς Χριστός στους μαθητές του και κατ' επέκταση και σε μας, είναι γνωστή ως «Πάτερ ημών» ή ως προσευχή του Κυρίου (Κυριακή Προσευχή).

Όμως, είναι καιρός να αναλύσουμε λίγο το περιεχόμενο του τραγουδιού. Αρχικά, τα βουνά είναι σημεία ζωής και αναφοράς για τους Σαρακατσάνους. Αναφέρω ενδεικτικά: Καλότυχτα είναι τα βουνά ποτέ τους δεν γερνάνε. Να βγουν οι βλάχοι στα βουνά να βγουν κι οι βλαχοπούλες. Ο Κατσαντώνης, ενώ μεταφερόταν για τα Γιάννενα έλεγε, κατά το δημοτικό τραγούδι:

– Τούρκοι βαστάτε τ' άλογα λίγο να ξανασάνω, να χαιρέτησω τα βουνά και τις κοντοραχούλες.

Ευχή: Να ζήσετε σαν τα ψηλά βουνά. Και οι Σαρακατσάνοι ένωσαν πολύ καλύτερα, όταν τα καλοκαίρια τραβούσαν για τα βουνά. Τα χειμαδιά τα είχαν σε κατώτερη υπόληψη.

Ο άγνωστος λαϊκός ποιητής παρουσιάζει ανάγλυφα έναν ωραίο ζωγραφικό πίνακα της φύσης. Κυριαρχούν τα βουνά ή το βουνό. Πρώτα περιγράφει τι γίνεται στους πρόποδες του βουνού και μετά φτάνει στην κορυφή. Αντάρα και καταχνιά από τον πάτο ως την κορυφή του βουνού. Γη και ουρανός αποτελούν μια ενότητα.

Θυμάμαι τη γιαγιά μου που σε ανάλογες εικόνες της φύσης έλεγε: *Έσμιξαν Γης κι Ουρανός. Γίγκαν ένα*. Θυμίζω ότι στην ελληνική αρχαιότητα, κατά τη μυθολογία, το πρώτο ζευγάρι θεών ήταν ο Ουρανός και η Γη, μετά ο Κρόνος και η Ρέα και τέλος ο Δίας και η

Ήρα. Ο λαϊκός ποιητής δεν αρκείται μόνο στην περιγραφή της φύσης, (εξυπακούεται η παρουσία του βοσκού), αλλά προσθέτει τα πρόβατα και τα γίδια να βόσκουν σ' αυτό το βουνό. Στη συνέχεια μας μεταφέρει στην πίσω πλευρά του βουνού. Εκεί είναι τα μνήματα δύο αδερφών, που είχαν σκοτωθεί, και ανάμεσα από αυτά ένα κλήμα, που έκανε σταφύλια κόκκινα. Μ' ένα λόγο ο ανώνυμος ποιητής ή στιχουργός καταφέρει να μας παρουσιάζει τις δύο πλευρές του βουνού με φυσικά στοιχεία, την παρουσία ζώων και κυρίαρχο τον άνθρωπο. Από μια άλλη σκοπιά μας παρουσιάζει ανάγλυφα έναν ζωγραφικό πίνακα.

Καταλήγοντας θεωρώ το εν λόγω τραγούδι ως εμβληματικό και με ξεχωριστή σημασία για τους Σαρακατσάνους. Εκτός από τη μελωδία του τονίζει καθαρά ότι αυτό το τραγούδι αναφέρεται σε βλάχους Σαρακατσάνους και όχι σε Βλάχους Αρομούνους (Αρμάνους), Αρβανιτόβλαχους ή άλλους. Όποιος το ακούει αντιλαμβάνεται ευθύς εξ αρχής, η βλαχούλα είναι βλάχα αλλά Σαρακατσάνα.

Είναι γνωστό ότι είχε επικρατήσει να ονομάζονται από τη Βυζαντινή περίοδο Βλάχοι όσοι ασκούσαν νομαδικό βίο, δηλαδή όσοι μετακινούνταν άνοιξη και φθινόπωρο. Επομένως ο όρος Βλάχοι συμπεριελάμβανε και τους Σαρακατσάνους. Δηλαδή πρόκειται για ετεροπροσδιορισμό, που δεν μπορεί να τον αποφύγει κανείς. Το γράφει καθαρά η Άννα Κομνηνή (1083-1153 μ.Χ.), κόρη του αυτοκράτορα Αλεξίου Κομνηνού. Έχει γράψει το έργο *Αλεξιάδα*, όπου διηγείται τη βιογραφία του πατέρα της και τα ιστορικά γεγονότα από το 1069 έως το 1148. Γράφει σ' αυτό το έργο της: *«Οπόσοι τον νομάδα βίον είλοντο Βλάχους τούτους η κοινή οίδε διάλεκτος»*. (Όσοι διάλεγαν τη νομαδική ζωή –όσοι ασχολούνταν με τα πρόβατα- ο κόσμος τους αποκαλούσε Βλάχους. Βλαχά ή βληκχά=βέλασμα και βληκχάομαι=βελάζω. Άρα Βλάχοι είναι αυτοί που φροντίζουν ζώα-πρόβατα που βελάζουν). Παρότι Βλάχοι Αρομούνοι, Αρβανιτόβλαχοι και Σαρακατσάνοι ζούσαν νομαδική ζωή και αποτελούσαν εθνοπολιτιστικές ελληνικές ομάδες, οι Σαρακατσάνοι ως κύριο διακριτικό γνώρισμα είχαν και έχουν τη γνώση και τη χρήση μόνο της ελληνικής γλώσσας. Ο γνωστός Σαρακατσάνος Νίκος Ηλ. Κατσαρός, πρώην αντιπρόεδρος της Βουλής, στα βιβλία του *Αρχαιοελληνικές Ρίζες του Σαρακατσάνικου Λόγου*, Α' και Β' μέρος έχει καταγράψει 1451 λέξεις των Σαρακατσαναίων, που προέρχονται από αρχαιολογικές ρίζες. Επιπλέον, με τους άλλους Βλάχους υπήρχαν και άλλες διαφορές, όπως στα ήθη και έθιμα, ενδυμασίες κ.α. Σήμερα υπάρχουν Έλληνες που δεν γνωρίζουν αυτές τις διαφορές και μιλάνε ή γράφουν συλλήβδην για Βλάχους.

Όμως το τραγούδι που μας απασχολεί σ' αυτό το άρθρο κάνει την απαραίτητη διάκριση ότι πρόκειται για βλαχούλα, Σαρακατσάνα. Δεν αφήνει περιθώρια για απορίες. Ένα άλλο τραγούδι που μου έρχεται πρόχειρα στο μυαλό και κάνει ανάλογη διευκρίνιση είναι αυτό που λέει:

– Βάστα καημένε Όλυμπε

και σεις καημένα Χάσια.

Βάστα τους Βλάχους

πο 'ρχονται, τους Σαρακατσαναίους.

Ύστερα από αυτή την περιγραφή, την μικρο-ανάλυση και επισημάνσεις προτείνω στα ανταμώματα και στις μουσικοχορευτικές βραδιές της Π.Ο.Σ.Σ και των Συλλόγων Σαρακατσαναίων το αναφερθέν τραγούδι να ακούγεται αν όχι πρώτο τουλάχιστον στα τρία πρώτα τραγούδια. Και βέβαια, σε εκδηλώσεις είναι απαραίτητο δυο-τρία τραγούδια να αποδίδονται με το στόμα και να τα χορεύουν Σαρακατσάνοι, όπως παλιά, δηλαδή χωρίς μουσικά όργανα, αν θέλουμε να μιλάμε για διάσωση της σαρακατσάνικης παράδοσης.

ΠΥΡΟΣΟΣ ΜΠΑΡΜΠΑΣ

ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ
ΜΕΣΑ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΣΗΜΑΝΣΗΣ

Αντώνιος Ι. Μπαρμπας
Οικονομολόγος Παν. Μακεδονίας, MSc.

• Ιωαννίνων 94, Λάρισα
• Ι. Μεταξά 49, Λεπτοκαρυά Πτερίτσας

+30 2410 256 136
+30 6979 220 337

info@pyrososbarbas.gr
www.pyrososbarbas.gr

ΕΚΜΕ

ΑΝΩΝΥΜΗ ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΗ, ΤΕΧΝΙΚΗ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ & ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Διευθύνων Σύμβουλος: Ιωάννης Β. Καρυώτης

Σοφίας Βέμπο 6, 570 08 Εχέδωρος, Θεσσαλονίκη
Τηλ: (+302310) 755.085, 755.260
Φαξ: (+302310) 755.104,
E-mail: ekme@ekme.gr

Οι Σαρακατσάνοι της Βοιωτίας

Εισήγηση της Έλενας Βλαχογιάννη, δικηγόρου μέλους του Σ.Σ. Θήβας, στο 28ο Πανελλήνιο Οργανωτικό Συνέδριο Συλλόγων Σαρακατσαναίων στη Λιβαδειά

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

Οι Σαρακατσάνοι είναι μια πανάρχαια ελληνική πολιτισμική ενότητα, η οποία σήμερα έχει εξαπλωθεί όχι μόνο στην ηπειρωτική Ελλάδα αλλά και σε χώρες της Βαλκανικής χερσονήσου. Η εθνογράφος Αγγελική Χατζημικάλη, υποστηρίζει την καταγωγή τους από νομαδικά φύλα της αρχαίας Ελλάδας, υπογραμμίζοντας την ομοιότητα της σαρακατσάνικης τέχνης με την τέχνη της Γεωμετρικής εποχής. Στο βιβλίο της με τον ομώνυμο τίτλο *ΟΙ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΟΙ*, γράφει «Νομάδες από πανάρχαια μήτρα κτηνοτρόφων, τσελιγκάδες, τσοπάνοι, προβαταράιοι, χωρίς δική τους γη και μόνιμη κατοικία. Περπατάρηδες και κόσμος από λόγγα, αυτοί είναι οι Σαρακατσάνοι. Ζούνε στους κάμπους τον χειμώνα και ανεβαίνουν στα βουνά το καλοκαίρι. Η ζωή τους είναι ένα ταξίδι, μια αδιάκοπη μετακίνηση». Ο ανθρωπολόγος Άρης Πουλιανός καταλήγει στη σχετική έρευνά του στο συμπέρασμα ότι οι Σαρακατσάνοι αποτελούν τον αρχαιότερο λαό της Ευρώπης και η γλώσσα τους είναι αμιγώς ελληνική, χωρίς αλλοιώσεις και ξένες επιρροές. Σημειώνεται στο σημείο αυτό ότι ο πρώτος επιστήμονας που ασχολήθηκε με το σαρακατσάνικο ιδίωμα, στην Ήπειρο, το έτος 1922, και αποτέλεσε το θέμα της διδακτορικής του διατριβής, που παρουσιάστηκε το έτος 1925 στο Πανεπιστήμιο της Σορβόνης, ήταν ο Δανός γλωσσολόγος, Κάρσεν Χεγκ.

Κοιτίδα των Σαρακατσαναίων αποτελεί η οροσειρά της Πίνδου, κυρίως η κεντρική και νότια καθώς και η Ρούμελη, στην περιοχή των Αγράφων. Από εκεί, επί Τουρκοκρατίας, στα χρόνια του Αλή πασά, ξεκίνησε η μετακίνησή τους και η εγκατάστασή τους, στις υπόλοιπες ηπειρωτικές περιοχές, της Στερεάς και Εύβοιας, Ηπείρου, Μακεδονίας, Θράκης, Θεσσαλίας, αλλά και της βόρειας Πελοποννήσου, όπου και σήμερα εξακολουθούν να ζουν.

Μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1950 η πλειοψηφία των Σαρακατσαναίων ζούσε κατά τρόπο νομαδικό, εξακολουθώντας να ζει με την κτηνοτροφία, και συγκεκριμένα έξι μήνες του έτους στα βουνά και έξι μήνες σε θερμότερα μέρη, με ημερομηνίες συνήθως μετακίνησης στα ξεκαλοκαιριά και τα χειμαδιά, τις γιορτές του Αγίου Γεωργίου και του Αγίου Δημητρίου.

Μετά το έτος 1950, με την άσκηση της βιομηχανοποιημένης γεωργίας, σε εφαρμογή της πολιτικής της «πράσινης επανάστασης» από την παγκόσμια κοινότητα, άρχισε να αλλάζει ο συγκεκριμένος τρόπος ζωής, με την στροφή των Σαρακατσαναίων και σε άλλα επαγγέλματα, γεωργία, εμπόριο, γράμματα, τέχνες. Το βασικό στοιχείο της Σαρακατσάνικης Παράδοσης είναι η νομαδική ζωή. Ο τρόπος αυτός ζωής, με τις μετακινήσεις από τα χειμαδιά στα βουνά και αντίστροφα, δημιούργησε τα ήθη και τα έθιμα της σαρακατσάνικης οικογένειας, αλλά και κώδικες κοινωνικής συμπεριφοράς, σφυρηλάτησε χαρακτήρες, καλλιέργησε αξίες και ιδανικά, ανέπτυξε αρετές αλλά και μειονεκτήματα. Ο τρόπος αυτός ζωής χαρακτηρίζει τους χορούς, τα τραγούδια και τις φορεσιές μας.

Οι Σαρακατσάνοι έχουν δεχθεί επιδράσεις, από τους πληθυσμούς ανάμεσα στους οποίους έχουν ζήσει, αν και μικρές. Ανεξάρτητα πάντως από τις διαφορές, η ουσία είναι ότι οι ίδιοι οι Σαρακατσάνοι έχουν επίγνωση του «κοινώς ανήκειν» σε μια πολιτισμική ενότητα.

Οι Σαρακατσαναίοι της Βοιωτίας, λοιπόν, προέρχονται κυρίως από την ορεινή περιοχή των Αγράφων. Ήταν νομάδες κτηνοτρόφοι κοπαδιών με πρόβατα

που διένυαν μεγάλες αποστάσεις, οργανωμένοι (σμίχτες) σε τσελιγκάτα υπό ένα αρχηγό (τσέλιγκα) που μπορεί να είχε το μεγαλύτερο αριθμό ζώων, σίγουρα όμως ήταν ο ικανότερος ώστε να μπορεί να διαπραγματεύεται καλύτερα το ενοίκιο των λιβαδιών (βοσκοτόπων) από τους ιδιοκτήτες (γαιοκτήμονες κ.λπ.). Στα τσελιγκάτα, ο πυρήνας όμως αποτελούνταν πάντα από πατροπλευρικούς συγγενείς, τη γενιά. Ο τσελιγκας είχε όχι μόνο διοικητική και οικονομική εξουσία, είχε και δικαστική εξουσία.

Στα Άγραφα μετακινούνταν το καλοκαίρι και από εκεί κατέβαιναν οι περισσότεροι να ξεχειμάσουν στην Αττική και τη Βοιωτία (Κωπαΐδα), όπου υπήρχαν, κατά τη Χατζημικάλη, μόνιμες μικροεγκαταστάσεις αλλά και προσωρινές θερινές και χειμερινές. Στις μόνιμες εγκαταστάσεις αναφέρονται 222 οικογένειες και 44.770 άτομα. Οικογένειες με μεγάλο αριθμό ζώων στη Βοιωτία ήταν οι Πατσαουραίοι, οι Βελεντζαίοι, οι Μικαίοι, οι Σφυραίοι, οι Κολοβαίοι, οι Κατσαβριάδες, οι Ακριβαίοι, οι Τσιγαριδαίοι, οι Ντελήδες κ.ά.

Αναφορικά με το ζήτημα των «Εθνικών Γαιών» αξίζει να σημειωθούν ορισμένα στοιχεία. Από το 1825 και το διάταγμα του Βουλευτικού και τον διαχωρισμό των λιβαδιών σε μεράδες (κοινοτικά), γιλάδες (εθνικά θερινά) και κισλάδες (εθνικά χειμερινά), το νόμο του 1857 «περί φορολογίας των ζώων» του οποίου η ισχύς παρατάθηκε με ειδικούς νόμους του 1858 και 1859, ο οποίος ουσιαστικά απαγόρευε την κατασκήνωση των νομάδων κατά τσελιγκάτα και αποσκοπούσε στον κατακερματισμό και ουσιαστικά της εξάρθρωσή τους, «Εις τους σκηνίτας κτηνοτρόφους τότε μόνον απονέμονται εθνικά βοσκαί, όταν μόνιμως κατοικήσωσι μετά των οικογενειών αυτών εν τίνι πόλει, κωμοόλει ή χωρίω του κράτους. Δεν επιτρέπεται άνευ απαραιτήτου ανάγκης οι άλλοτε σκηνίται να συντοποθετούνται ή να συσκηνώσωσι μόνον». Το 1864 ψηφίστηκε ο νόμος «περί βοσκισμών γαιών», ο οποίος ανέφερε μεταξύ άλλων ότι «Οι κατά τους νομούς Ακαρνανίας και Αιτωλίας, Φθιώτιδος και Φωκίδος και τας επαρχίας Λεβαδείας και Θηβών εθνικοί βοσκήσιμοι τόποι, παραχωρούνται εις την κατά παράκλησιν κατοχήν των δήμων, εν τη περιφερεία των οποίων κείνται. Θέλουσι δε ενοικιάζεσθαι δια δημοπρασίας προς όφελος αυτών και των οικείων επαρχιών, κατά τους ορισμούς των επομένων άρθρων, καθόσον δεν είναι αναγκαίοι προς νομήν των ζώων εκάστης κοινότητος... Οι δε λοιποί του Κράτους βοσκήσιμοι τόποι μένουσιν εις οίαν ήσαν κατάστασιν». Αποτέλεσμα της εφαρμογής των ανωτέρω αναφερομένων νόμων ήταν

- Να εξαρθρωθούν πολλά τσελιγκάτα της κεντρικής Ελλάδος, οπότε υπήρξε αποδέσμευση ανθρώπινου δυναμικού από τον έλεγχο του παραδοσιακού τσελιγκάτου υπό τη μορφή "ενδών νομαδικών οικογενειών", όπως αναφέρει ο αξιωματικός της χωροφυλακής Πέτρος Βακάλογλου, ένας των υπευθύνων για την αντιμετώπιση της ληστοκρατίας.

- Να διαταραχθεί η παλαιά ισορροπία μεταξύ γεωργίας και κτηνοτροφίας, που καθιστούσε τους δύο τομείς της αγροτικής οικονομίας αλληλεξαρτούμενους και αλληλοσυμπληρωματικούς.

Με την ψήφιση του νόμου 1871 «περί διανομής και διαθέσεως της εθνικής γης», διανεμήθηκαν από το 1871 μέχρι και το 1908 2.650.000 στρέμματα γης, με περίπου 357.000 παραχωρητήρια.

Αναφορικά με το ζήτημα της ληστοκρατίας

Τα τσελιγκάτα, κυρίως κατά τα μέσα του 19ου

αιώνα, αντιμετωπίζονται ως οιονεί ληστοτροφεία. Οι ποιμένες των τσελιγκάτων στην ανατολική Στερεά βρίσκονται σε διαρκή αναβρασμό. Υφίστανται τα πάνδεινα από τα όργανα της κρατικής εξουσίας.

Εν τούτοις οι ποιμένες των τσελιγκάτων αντιστέκονται σθεναρά στις καταχρήσεις των μηχανισμών της εξουσίας.

Η αντιμετώπιση των τσελιγκάτων στο νομοθετικό πλαίσιο της ληστείας, όχι μόνο δεν βελτιώνει την κατάσταση, αλλά την οξύνει περισσότερο.

Το 1856 σχηματίζεται μια 15μελής επιτροπή από γερουσιαστές, βουλευτές και ανώτατους αξιωματικούς του στρατού και της χωροφυλακής για να μελετήσει την κατάσταση. Οι προτάσεις κινούνται στην ίδια κατεύθυνση:

"Να θεωρούνται υπεύθυνοι οι αποτελούντες εκάστην ποιμενικήν μονάδα (τσελιγκάτων) ποιμένες δια πάσαν πράξιν ληστείας ή ζωοκλοπής, την οποίαν ήθελε πράξει ποιμήν της ομάδος ταύτης, είτε ως αυτουργός, είτε ως συνεργός". Ο Λασσάνης νομάρχης Αττικοβοιωτίας το 1856, σε υπόμνημά του στο Υπουργείο Εσωτερικών με τίτλο «Περί Βλαχοποιμένων» αναφέρει τις απόψεις για τους νομάδες κτηνοτρόφους ότι είναι ενωμένοι σε τσελιγκάτα και αποκομμένοι από τον υπόλοιπο κόσμο.

Υπάρχουν δε αναφορές για τις σχέσεις που είχε το κάθε τσελιγκάτο με τους ληστές και ζητούνταν να ληφθούν μέτρα ώστε να εξαλειφθεί η ληστεία γιατί τα τσελιγκάτα αυτά ήταν τροφοδότες των ληστών. Προτείνει αρχικά να διαλυθούν τα τσελιγκάτα και να εγκατασταθούν τα μέλη τους σε οικισμούς με αποτέλεσμα μετά από κάποιο διάστημα να «εξημερωθούν» ώστε να εκλείψει η ρίζα της ληστείας. Η μεγαλύτερη και από τις πιο σκληρές συμμορίες τη δεκαετία του 1850 ήταν του ληστή Βασίλη Καλαμπαλίκη, ο λήσταρχος ήταν προστατευόμενος από τους τσελιγκάδες τις περιοχές μέχρι και τον θάνατό του από απόσπασμα της χωροφυλακής τον Απρίλιο του 1858. Είχε προηγηθεί τον Ιανουάριο του 1858 το κρύψιμο του ληστή στα κονάκια των Ζυγογιανναίων και τον Φεβρουάριο του ίδιου έτους στου Κολοβού αυτό είχε ως αποτέλεσμα μετά τον θάνατο του Καλαμπαλίκη και τις ανακρίσεις στους συλληφθέντες ληστές που επέζησαν να συλληφθούν οι τσελιγκάδες Κώστας Ζυγογιάννης και Νίκος Κολοβός και να φυλακιστούν, επίσης προτάθηκε τα τσελιγκάτα αυτά που τροφοδοτούσαν τους ληστές να εξοριστούν, τότε σχεδιάστηκε η εξορία των τσελιγκάτων είτε στη Δακία (σημερινή Ρουμανία), είτε στην Αίγυπτο ή στη Σμύρνη και προτάθηκε η φυγή τους να γίνει από το λιμάνι στις Λιβανάτες Φθιώτιδας αλλά ήταν τόσο ακριβό αυτό το σχέδιο που στο τέλος απορρίφθηκε.

Τον χειμώνα του 1857-1858 στην επαρχία Θηβών παραχείμαζαν έξι μεγάλα τσελιγκάτα, του Αθανασίου Κοσμά, του Ευθύμιου Μιχόπουλου, του Αντωνίου Μάμαλη, του Πέτρου Μάμαλη, του Αποστόλη Ακρίβου και του Κώστα Ζυγογιάννη. Το ενεργό ανθρωπινό δυναμικό των τσελιγκάτων αυτών ανερχόταν σε 120 περίπου άτομα. Οι τσελιγκάδες αυτοί μαζί με άλλους έξι της ευρύτερης περιοχής απέστειλαν την εξής επιστολή στον Μοίραρχο Π. Βακάλογλου:

"Εν Θήβαις την 31 Μαρτίου 1858

Προς τον Διοικητήν του Μεταβατικού Βοιωτίας
Κύριον Πέτρο Βακάλογλου

Οι υποφαινόμενοι αρχιποιμένες βλαχοποιμένες μέχρι της σήμερον πάσαν διάβασιν ληστών εκ των ποιμνιοστασιών μας επροδίδαμεν μυστικώ το τρόπω, ήδη δε συναισθανόμενοι τας οποίας μας απευθύνετε από κοινού μετά του επάρχου Κυρίου Ν. Χωματιανού διαφόρους παρατηρήσεις αφορώσας την δημόσιον ασφάλειαν, σπεύδομεν δια της παρούσης μας να σας πληροφωρήσωμεν Κύριε Μοίραρχε, ότι από τούδε κηρυττόμεθα αναφανδόν εχθροί των ληστών, ουχί μόνον θέλομε να αναγγέλει αυθωρεί πάσαν διάβασίν

των εκ των ποιμνιοστασιών μας, και εάν ως εναντίως τις εξ ημών ήθελε φωραθεί, ότι αμελεί την εκτέλεση της υποσχέσεώς του ταύτης, ή ήθελε αποδειχθή, ότι πλαγίως υποστηρίζει την ληστείαν, να παραπέμπται εις την Δικαιοσύνην προς τιμωρίαν. Ενδεχόμενον όμως δημοσιευμένου του μέτρου τούτου, οι λησταί να οργισθώσιν έτι μάλλον καθ' ημών μέχρι της καταστροφής μας. Εις την περίστασιν ταύτην παρακαλούμεν Κύριε Μοίραρχε να λάβητε σύντονα μέτρα ως προς την εξασφάλισίν μας, καθόσον δεν αγνοείτε, ότι οι πλείστοι των ποιμένων μας και ημείς αυτοί ζώμεν εν υπαίθρω.

Τελευτώντες την παρούσαν μας κρίνομεν καλόν ως συντελεστικόν εις την εξάλειψιν της ληστείας να σας παρατηρήσωμεν με σέβας Κύριε Μοίραρχε, ότι την υπόσχεσιν ταύτην ήν ημείς δίδομεν δια της παρούσης μας, αυτήν ταύτην να δώσωσιν και οι εντόπιοι κτηνοτρόφοι υποχρεούμενοι, λέγομεν, να δώσωσιν την υπόσχεσιν ταύτην, διότι και ούτοι έχοντες ποιμνία ζώσιν εν υπαίθρω ως και ημείς.

Υποσημειούμεθα ευσεβάστως,
Ευπειθέστατοι

Παναγιώτης Ζαρογιάννης, Αντώνης Μάμαλης, Α. Ζήσιμος Τασούλας, Ευθύμιος Χ. Μιχόπουλος, Γεώργιος Τσαπρούνης, Κοσμάς Δόσης, Αθανάσιος Κοσμάς, Αποστόλης Ακριβός, Πέτρος Μάμαλης, Κώστας Ζυγογιάννης, Κώστας Ταμπαθάνης, Δημήτριος Γ. Μαλαμούλης"

[ΓΑΚ, Αρχ. Βακάλογλου, αρ. 353].

Στις 27 Φεβρουαρίου 1871, ψηφίζεται ο ιδιώνυμος νόμος ΤΟΔ' "περί καταδίωξης της ληστείας", σαν συνέπεια και της διεθνούς κατακραυγής εναντίον της χώρας για τη σφαγή των ξένων (Αγγλων) διπλωματών στο Δήλεσι.

Ο υπουργός Εσωτερικών και πρωθυπουργός Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, στην αιτιολογική του έκθεση προς τη Βουλή, συνδέει πλήρως τη ληστεία με τα τσελιγκάτα:

"Μετά τους συγγενείς (των ληστών), οι βλαχοποιημένες εισίν οι συνήθως πολλάκις δ' εκ συστήματος υποθάλλοντες την ληστείαν. Άγοντες ούτοι βίον νομαδικόν και επομένως απομακρυσμένοι της κοινωνίας ελαχίστην έχουσι συνειδησιν των καθηκόντων του πολίτου. Δια τούτο δε και οι πλείστοι των αποτελούντων τας ληστρικές συμμορίας εκ της τάξεως των βλαχοποιημένων εξήλθον. Ειθισμένοι εις τον βίον των ορέων, ολίγον διστάζουσι να εγκαταλείψωσιν οριστικώς την κοινωνίαν".

Οι διατάξεις του νόμου είναι ιδιαίτερα σκληρές. Το καθεστώς για τον κτηνοτροφικό κόσμο είναι αφόρητο, αφού ο νόμος θεσπίζει τη συλλογική ευθύνη των τσελιγκάτων για κάθε ζημία που προκαλούν οι ληστές στην περιφέρεια του Δήμου.

Αποτέλεσμα της εφαρμογής των ανωτέρω νόμων ήταν η διάλυση αρκετών τσελιγκάτων, προκειμένου να σταματήσει η ληστοκρατία.

Μετά την εγκατάσταση των Σαρακατσάνων στη Βοιωτία, έχουν παρατηρηθεί ορισμένες ιδιαιτερότητες όχι όμως πολλές, απόρροια προφανώς κάποιων επιρροών που δέχτηκαν από τους ντόπιους, οι οποίες εντοπίζονται στο γλωσσικό ιδίωμα και συγκεκριμένα κάποιες μικρές διαφορές στη φωνητική και το λεξιλόγιο. Επίσης, σε κάποια χαρακτηριστικά της στρογγυλής καλύβας, του κονακιού, εντοπίζονται διαφορές όπως για παράδειγμα η απουσία του σοφά από το εσωτερικό της καλύβας. Αλλά και η γυναικεία φορεσιά η οποία, έχει μεν έναν ενιαίο τύπο, με βασικό χαρακτηριστικό τα γεωμετρικά σχέδια, διαθέτει όμως και ιδιομορφίες, που δείχνουν την τοπική προέλευση. Σε σχέση με τον γάμο, μελετητές δηλώνουν ότι η προίκα περιελάμβανε και χρήματα, ενώ επίσης, υπήρχαν και άλλες γαμήλιες παροχές. Ενώ τέλος, αναφορικά με το φλάμπουρο στη Βοιωτία έχει παρατηρηθεί ότι ράβεται από μία ή περισσότερες κοπέλες. Γενικά, όμως οφείλουμε να παραδεχθούμε ότι οι Σαρακατσάνοι διατήρησαν τα ήθη

συνέχεια στο επόμενο φύλλο

Εκλογοαπολογιστική Συνέλευση για την Αδελφότητα Σαρακατσαναίων Ηπείρου

Το πρώτο δεκαήμερο του Οκτωβρίου όπως έχει αποφασιστεί στη Γενική Συνέλευση και όπως ορίζει το καταστατικό θα διεξαχθεί Εκλογοαπολογιστική Συνέλευση για την ανάδειξη του νέου Δ.Σ. της Αδελφότητας Σαρακατσαναίων Ηπείρου. Θα υπάρξει σχετική ανακοίνωση μετά το 44^ο Αντάμωμα για την ακριβή ημερομηνία.

Η λαλιά των Σαρακατσάνων και η πορεία της στον χρόνο

Συνέχεια από την 1η σελίδα

Ο Γιάννης Ψυχάρης, ο γνωστότερος δημοτικιστής, γράφει στο έργο 'Το ταξίδι μου' πρώτη έκδοση του 1888: «Όταν η δημοτική μας γλώσσα δεν έχει μία λέξη που μας χρειάζεται, παίρνω τη λέξη αυτή από την αρχαία Του Πώργου Α. Φυτιλή και προσπαθώ όσο είναι δυνατό, να την ταιριάξω με τη γραμματική του λαού. Έτσι κάνουν όλα τα έθνη. Έτσι θα κάνουμε και μείς...»

Ερμηνεύοντας κάποιες επιλεγμένες λέξεις, θα δούμε πόσο βαθιά στον χρόνο φτάνουν οι ρίζες της λαλιάς των Σαρακατσάνων.

Ας αρχίσουμε απ' τη λέξη στάνη.

Όταν λένε οι Σαρακατσάνοι αυτή τη λέξη εννοούν την εγκατάσταση. Τον οικισμό τους. Τα καλύβια που στήνουν στο στανοτόπι να κατοικήσουν οι οικογένειες. Πολύ αργότερα και επί Τουρκοκρατίας εμφανίζεται η λέξη κονάκι. Λέει ένα τραγούδι:

«*Ν' εφές, προφές περάσανε απ' τη δική μας στάνη, πήραν τη στεροφοκάλισια με το λαμπρό κουδούνι.*»

Ας δούμε, τι γράφουν για τη λέξη στάνη τρία έγκυρα λεξικά:

α. Το λεξικό Μπαμπινιώτη, Α' έκδοση: «*Στάνη, χώρος εγκατάστασης κοπαδιών, προβάτων, κατσικιών κ.λ.π. Συνώνυμα ποιμνιοστάσιο, μαντρί. Ετυμολογικά, σλαβικό stan*»

β. Το λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας, εκδόσεις Πελεκάνος: «*Στάνη, η μάντρα, το μαντρί, το ποιμνιοστάσιο, το μαντρί για τα κοπάδια. Ετυμολογικά παράγεται από το σλαβικό stan.*»

γ. *Μείζον ελληνικό λεξικό, των εκδόσεων Τεγόπουλου-Φυτράκη*: «*Στάνη, περιφραγμένος και στεγασμένος χώρος για τη στέγαση των κοπαδιών, προβάτων και γιδιών. Ετυμολογικά παράγεται από το σλαβικό stan.*»

Τα λεξικά έχουν δύο λέξεις, στάνη-μαντριά, για να ονομάσουν τις εγκαταστάσεις σταβλισμού των προβάτων και καμιά λέξη για να ονομάσουν την εγκατάσταση των ανθρώπων! Ας δούμε τι λέει η λαλιά των Σαρακατσάνων για τη λέξη στάνη.

Έχουμε το σαρακατσάνικο ρήμα στανεύω που σημαίνει, εγκατασταίνομαι, στήνω τα καλύβια και κατοικώ. Το ρήμα στανεύω και μ' αυτή την έννοια, το κατέγραψε η Αγγελική Χατζημιχάλη στο βιβλίο της *Οι Σαρακατσάνοι*.

Αντιγράφω από το βιβλίο της Αγγελικής Χατζημιχάλη:

«*Πού στανεύουν οι τάδε;*

«*Πού στανέψατε ιπέρσ';*

«*Πού θα στανέψετε φέτος;...*»

Ποτέ δεν έλεγαν, «*πού κατοικούν οι τάδε οικογένειες;*»

Το σαρακατσάνικο ρήμα στανεύω είναι η εξέλιξη του αρχαίου ρήματος στανύω που το βρίσκουμε σε μαρμαρίνη επιγραφή του 6^{ου} αιώνα π.Χ. και σημαίνει, εγκαθίσταμαι.

Corpus Inscriptionum graecarum, 2556.

Πάρ' εκατέροις κόσμοι πόλιν στανυέσθων.

Ερμηνεία: *Σε κάθε πόλη εγκαταστάθηκαν κυβερνήτες.*

(*Corpus Inscriptionum Graecarum* ονομάζεται μια συλλογή αρχαίων ελληνικών επιγραφών των χιλίων και παραπάνω σελίδων σε μεγάλο σχήμα που εκδόθηκε στο Βερολίνο στα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Η προσπάθεια ξεκίνησε το 1815 από την Πρωσική Ακαδημία των Επιστημών στο Βερολίνο. Το σπάνιο αυτό βιβλίο το βρήκα το έτος 2000 στη βιβλιοθήκη σπάνιων βιβλίων της φιλοσοφικής σχολής του Αριστοτέλειου πανεπιστήμιου Θεσσαλονίκης και συμπεριέλαβα τον στίχο στην επανέκδοση του βιβλίου μου το 2006. Η ερμηνεία είναι του καθηγητή υπεύθυνου της βιβλιοθήκης.)

Είναι σαφές η ερμηνεία του ρήματος στανύω που το χρησιμοποιούσαν παλαιότερα οι Σαρακατσάνοι αντί του ρήματος ίστημι και σημαίνει, στέκομαι, αλλά και στήνω.

Στάνη είναι ο τόπος που στήνουν τα καλύβια και εγκατασταίνονται οι άνθρωποι και βέβαια, δεν έχει σχέση με τη γλώσσα των Σλάβων. Όταν έστηναν τα καλύβια τους οι Σαρακατσάνοι ούτε τους ήξεραν κι ούτε τους είχαν απαντήσει.

Ας δούμε το ρήμα σαρώω.

Λέει ένα σαρακατσάνικο τραγούδι:

«*Σάρωσε, χήρα μ', σάρωσε, στη πόρτα να περάσω...*»

Σκούπισε, χήρα μου, σκούπισε, στην πόρτα να περάσω...

Σύμφωνα με τους γλωσσολόγους, οι αττικίζοντες συγγραφείς αποδοκίμαζαν το ρήμα σαρώω και δεν το χρησιμοποιούσαν.

Μήπως, οι Σαρακατσάνοι χρησιμοποιούσαν τη λέξη πριν την αττική διάλεκτο, που είναι η εξέλιξη της ιωνικής διαλέκτου;

Πάμε παρακάτω, σ' ένα άλλο παλαιακό τραγούδι:

«*Ν' άραξαν τρία σύγνεφα,*

τα τρία αράδα, αράδα.

Το πρώτο σέρνει τη βροχή,

το δεύτερο χαλάζι...»

Ας δούμε, τι γράφει ο καθηγητής γλωσσολογίας Γιώργος Μπαμπινιώτης για το ρήμα αράσσω.

«*ΕΤΥΜ. αρχαίο αράσσω, αρχική σημασία, επιτίθεμαι βίαια.*»

Στο σαρακατσάνικο τραγούδι η έννοια του ρήματος "άραξαν" είναι επιθετική. Τα σύννεφα που σέρνουν βροχή και χαλάζι, σίγουρα είναι επιθετικά. Όμως, πόσο βαθιά στον χρόνο φτάνει η αρχική σημασία της λέξης;

Το ρήμα αράζω των Σαρακατσάνων δεν έχει καμιά σχέση με τη νεότερη λέξη "αράζω" που σημαίνει, ελλειμενίζω ή τεμπελιάζω.

Ο Ευριπίδης, στις Τρωάδες, στίχος 279, γράφει: «*Άρρασε κράτα...*»

Ερμηνεία: Χτύπα δυνατότερα.

συνέχεια στο επόμενο φύλλο

Σύλλογος Σαρακατσαναίων Ν. Θεσπρωτίας

Ο Σύλλογος Σαρακατσαναίων Ν. Θεσπρωτίας διοργάνωσε στις 5 Ιουλίου με μεγάλη επιτυχία το 14^ο αντάμωμα στη Σαρακατσάνικη Στάνη στο Τσιπουρίκι Ηγουμενίτσας. Τραγουδιστές ο Νίκος Γιαννακός, ο Σταύρος Μπόνιας, ο Κώστας Γαρέφης και ο Αποστόλης Τιμπλαλέξης ενώ στο κλαρίνο ήταν ο Αλέξανδρος Τσουμάνης.

Η συμμετοχή του κόσμου ήταν αθρόα, το γλέντι κράτησε μέχρι το πρωί με κορυφαία στιγμή το δρώμενο που ετοίμασε ο σύλλογος που αναφερόταν στη Σαρακατσάνα γυναίκα. Ένα δρώμενο αποχαιρετισμού της νύφης από τη μάνα με ένα κείμενο του Θεόδωρου Γιαννακού, ενώ

συμμετείχε η Αναστασία Βαγγέλη και η Σοφία Τσώτου. Στο τέλος τα παιδιά με τη βοήθεια του Νίκου Γιαννακού τραγούδησαν και χόρεψαν με το στόμα. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί η μεγάλη παρουσία της Αδελφότητας Σαρακατσαναίων Ηπείρου καθώς και η τεράστια βοήθεια όπως σε κάθε αντάμωμα της Αδελφότητας των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου. Επόμενη δράση του Συλλόγου είναι η συμμετοχή στο αντάμωμα στον Γυφτόκαμπο, καθώς και η επιδιόρθωση των κονακιών στη σαρακατσάνικη στάνη στην Ηγουμενίτσα, όπου καλεί μικρούς και μεγάλους να συμμετάσχουν.

ΜΙΚΡΟΚΕΙΜΕΝΑ Το ενδογαμικό σύστημα των Σαρακατσαναίων

του Θ.Γ. Γόγοβου

Ενδογαμία είναι η παράδοση που επιβάλλει τη σύναψη γάμου μεταξύ ατόμων της ίδιας κοινωνικής ομάδας. Πρόκειται για παράδοση, η οποία τηρούνταν αυστηρά στις κοινωνίες παλαιότερων εποχών με τις ποικίλες «κλειστές» κοινωνικές ομάδες (φυλές, εθνοτικές ομάδες, κάστες, συντεχνίες, κοινωνικές τάξεις κ.α).

Βασικά κριτήρια για την εφαρμογή και τη λειτουργία του ενδογαμικού συστήματος ήταν:

1) Ο τόπος (**Παπούτσι από τον τόπο σου κι ως είναι μπαλωμένο**):

2) Η κοινή οικονομική βάση και το κοινό πολιτιστικό υπόβαθρο (κοινωνικές τάξεις).

3) Η καταγωγή (π.χ. οι ινδικές κάστες ή οι διάφορες εθνοτικές ομάδες).

4) Το επάγγελμα (οι διάφορες συντεχνίες ή σινάφια).

5) Το θρήσκευμα (π.χ. τα διάφορα δόγματα και οι θρησκευτικές αιρέσεις).

6) Η κληρονομικότητα της εξουσίας (π.χ. οι διάφοροι βασιλικοί οίκοι).

Η ενδογαμία για τις διάφορες μειονοτικές ομάδες στάθηκε κοντά στα άλλα και μια μορφή πολιτιστικής άμυνας απέναντι στην ευρύτερη κοινωνία που βρέθηκαν οι ομάδες αυτές. Οι Έλληνες μετανάστες, για παράδειγμα, στην Αμερική και στην Αυστραλία ζητούσαν από την Ελλάδα νύφες, για να κρατήσουν την εθνική τους καθαρότητα και, παράλληλα, να μπορούν να συνεννοηθούν μαζί τους. Οι παλιότεροι θυμούνται τις καραβιές των κοριτσιών που στέλνονταν στους μακρινούς αυτούς προορισμούς. Η ενδογαμία εδώ τηρούνταν αυστηρά μέχρι και την τρίτη μεταναστευτική γενιά. Το ενδογαμικό σύστημα σ' αυτές τις περιπτώσεις βοηθούσε να συντηρηθούν η γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμα, η θρησκευτική πίστη, οι χοροί και τα τραγούδια και άλλες ελληνικές παραδόσεις. Κοντολογίς το ελληνικό πολιτισμικό σύστημα. Το ίδιο ισχύει και με τους Σαρακατσαναίους της Βουλγαρίας και με τη μειονότητα των Ελλήνων στην Αλβανία (Βορειοηπειρώτες).

Θα πρέπει, ωστόσο, να διαχωρίσουμε τον όρο ενδογαμία από εκείνον της αιμομιξίας. Ο δεύτερος αναφέρεται στον γάμο μεταξύ στενών συγγενών, ο οποίος οδηγεί σε δυσάρεστα αποτελέσματα σχετικά με την υγεία των απογόνων. Το φαινόμενο, όμως, να μετατρέπεται η ενδογαμία σε αιμομιξία δεν εξελίχθηκε. Όταν «στένευε» ο κύκλος της κοινωνικής ομάδας, τότε παραβιάζονταν και οι απαγορευτικοί κανόνες της συγγένειας. Το φαινόμενο παρατηρείται, κυρίως, στο στενό κύκλωμα των βασιλικών οίκων στην Ευρώπη. Φαινόμενο που οδήγησε στη «βασιλική» ασθένεια της αιμοφιλίας (αιμορροφιλίας).

Σήμερα, με την επανάσταση της πληροφορικής και της τεχνολογίας γενικότερα, η επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων διευκολύνθηκε αφάνταστα, «ο κόσμος όλος έγινε ένα απέραντο χωριό», όπως, μάλλον αφελώς και με περισσή σχηματικότητα, διατείνονται οι κοινωνιολόγοι. Πάντως, γεγονός είναι ότι στις σημερινές ευρείες και ανοιχτές κοινωνίες αλέθονται και ομογενοποιούνται έθιμα και πατροπαράδοτες συνήθειες. Τοπικές διάλεκτοι και ιδιώματα εξαφανίζονται με γοργό ρυθμό. Είναι, λοιπόν, φυσικό να ατονίσει και το ενδογαμικό σύστημα με τα κριτήριά του. Στέλνει, για παράδειγμα, ο άλλος το γιο του για μεταπτυχιακές σπουδές στις Λόνδρες και στα Παρίσια κι αυτός «ξεκαμπάει»¹ (μαζί με το πτυχίο ;), έχοντας στο πλάι του μια χαριτωμένη Γαλλιδούλα ή μια ξανθιά δίμετρη Σκανδιναβή...

Η ενδογαμία των Σαρακατσαναίων, για να έρθουμε στα «καθ' ημάς», εντάσσεται μάλλον στην κατηγορία των συντεχνιακών ενδογαμικών συστημάτων. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η Αγγελική Χατζημιχάλη, σε ένα περίφημο άρθρο της,² χαρακτηρίζει τα τσελιγκάτα και τους νομάδες κτηνοτρόφους πρωτόγονες συντεχνίες (σινάφια). Αυτό σημαίνει ότι η ενδογαμία εδώ επιβαλλόταν από την κοινή επαγγελματική απασχόληση (**να ξέρει η γυναίκα από βιο**), από τον τρόπο ζωής τους (**να ξέρ' τα χούια³ μας**). Τρόπος ζωής που οριζόταν από τις συνεχείς μετακινήσεις, την έλλειψη

σταθερής κατοικίας και μόνιμης εγκατάστασης. Τέλος να ξέρει τις καθαρά γυναικείες ασχολίες που απαιτούσε η σαρακατσάνικη οικοτεχνία (υφαντική, κεντητική, τυροκομική τέχνη):

Τα παλληκάρια τα καλά θέλουν καλές κουπέλες, Να ξέρουν ρόκα κι αργαλειό, να ξέρουν να υφαίνουν.

Απόρροια του συστήματος ήταν η πληθώρα των εθίμων και των εκδηλώσεων που συνδέονταν με το γάμο. Οι Σαρακατσαναίοι, προκειμένου να «**χαλέψουν**» σε γάμο μια κοπέλα εξέταζαν εξονυχιστικά πολλά πράγματα:

1) **Το σόι** (γένος). Αν προερχόταν, δηλαδή, από δυνατό και νοικοκυρεμένο γένος. Με άλλα λόγια εξέταζαν το **έχει** (βιος, οικονομική κατάσταση) και τη **σειρά** (την ιστορική συνέχεια και την νοικοκυροσύνη του γένους). Με βάση αυτά τα στοιχεία η κοινότητα των Σαρακατσαναίων διαχώριζε τα γένη σε ισχυρά ή ανίσχυρα, σε καλά ή κακά. Μια μορφή ταξικότητας διέκρινε την όλη οργάνωσή τους. Φαίνεται, λοιπόν, ένα γένος να υπολόγιζε, με το γάμο και την εξ αγχιστείας συγγένεια, την ενδυνάμωσή του.

2) **Τ' ανάμι**⁴ (το καλό όνομα, η καλή φήμη του κοριτσιού ή αντίστροφα του αγοριού). Στην περίπτωση αυτή ήταν προσόν σημαντικό για τον επίδοξο γαμπρό ή την υποψήφια νύφη η καλή φήμη, που τους συνόδευε. Ακόμη κι όταν περνούσαν απαραίτητοι στην κοινότητα των Σαρακατσαναίων ήταν πλεονέκτημα. Φράσεις, όπως «**ακούσ'κε ή δεν ακούσ'ε**» συνηθίζονταν κατά τη διάρκεια της «εξονυχιστικής» αυτής εξέτασης. Η πρώτη αναφέρεται στη δυσμενή φήμη της νύφης ή του γαμπρού, δυσμενή για λόγους ηθικούς και συμπεριφοράς και η δεύτερη στην περίπτωση που ήταν άτομα, τα οποία δεν έδιναν αφορμές για δυσμενή σχόλια.

3) **Η ηλικία**. Οι Σαρακατσαναίοι παντρεύονταν σε νεαρή ηλικία. Ιδιαίτερα οι γυναίκες σπανιότατα υπερέβαιναν το 25^ο έτος όντας ανύπαντρες, ενώ οι άντρες, περιμένοντας να παντρευτούν οι αδερφές τους, κάποιες φορές, ξεπερνούσαν τα τριάντα. Το νεαρό της ηλικίας ευνοούσε την ευγονία και την πολυτεκνία, στοιχεία απαραίτητα για την ενδυνάμωση της ευρείας πατριαρχικής οικογένειας με τις ποικίλες ποικιλίες ενασχολήσεις. Ένα σαρακατσάνικο τραγούδι εκφράζει παραστατικά το παράπονο της κόρης που παραμεγάλωσε ανύπαντρη:

Νια Πέφτη τα μεσάνυχτα, τις δώδεκα η ώρα.

Μάνα και κόρη μάλωναν κι απ' τα μαλλιά τραβιόταν.

Μάνα μου δεν με πάντρευες, φόντα ήμουν στον κισό μου

Στα δικαεφτά, στα δικαουχτώ, γύρα στα εικουσιένα

Τώρα τριανταπεντάρισα και κοντεύου τα σαράντα.

Ιδιαίτερη προσοχή έδιναν στο θέμα της συγγένειας. Έλεγαν χαρακτηριστικά: «**Το σόι κρατάει επτά ζωνάρια⁵**», δηλαδή επτά γενιές. Δεν παντρεύονταν μεταξύ τους «**όθε έκρουε το αίμα**», όπου υπήρχε περίπτωση να συγγενεύουν. Φυσικά, η παρέλευση επτά γενεών για τη σύναψη του γάμου είναι ένα σχήμα υπερβολής, που αποσκοπεί να τονίσει τον κίνδυνο της αιμομιξίας. Στην πράξη η σύναψη γάμου επιτρεπόταν, όταν παρέρχονταν τρεις γενιές. Σπανιώς παντρεύονταν μεταξύ τους τριτοξάδερφα.

Η ενδογαμία τηρούνταν αυστηρά έως τις δεκαετίες του πενήντα και του εξήντα. Προπολεμικά είναι σπανιότατες οι περιπτώσεις **εξωγαμίας**. Ακόμη κι αυτές συνδέονταν με άτομα που «**ξέφευγαν απ' του σνάφι**», είτε λόγω σπουδών, είτε επειδή προτιμούσαν άλλες επαγγελματικές δραστηριότητες ή πήραν τον δρόμο της ξενιτιάς. Η «έξοδος» των Σαρακατσαναίων από το ενδογαμικό σύστημα συμπίπτει με την μόνιμη εγκατάστασή τους στα χωριά, η οποία συνεπάγεται σημαντικές αλλαγές στον τρόπο ζωής τους (εγκατάλειψη του νομαδισμού, αλλαγή επαγγελματίων, σπουδές κ.ά.). Η μεταβολή αυτή δειλή κι αργόσυρη στην αρχή (δεκαετία του

εξήντα) είναι πιο έντονη τις επόμενες δεκαετίες. Οι πρώτοι γάμοι «έξω από το σινάφι» συνδέονταν, κυρίως, με περιπτώσεις ατόμων που ατύχησαν στη ζωή τους (χρεία, περασμένη ηλικία για γάμο κ.α.). Αυτοί οι γάμοι συνιστούν ένα κεφάλαιο ξεχωριστό στην ιστορική πορεία των Σαρακατσαναίων. Θυμάμαι με συμπάθεια τις δυσκολίες προσαρμογής αυτών των γυναικών στο ξένο προς αυτές γλωσσικό και ευρύτερα πολιτιστικό περιβάλλον.

Στις δεκαετίες που ακολούθησαν οι περιπτώσεις εξωγαμίας πολλαπλασιάστηκαν με γοργό ρυθμό. Οι σπουδές, η μετανάστευση, η αλλαγή επαγγέλματος, η αστυφιλία οδήγησαν προς αυτή την κατεύθυνση. Μια κοινότητα, όπως η σαρακατσάνικη κλειστή και εσωστρεφής, ξανοίγεται με απίστευτη προσαρμοστικότητα στην ευρύτερη κοινωνία. Αυτή η «έξοδος» είχε και τα «θύματά» της: αλλοίωσε ήθη, έθιμα, πατροπαράδοτες συνήθειες και εκδηλώσεις. Το ενδογαμικό σύστημα των Σαρακατσαναίων ακολούθησε κι αυτό την πορεία που είχαν και άλλα αντίστοιχα συστήματα ενδογαμίας (συντεχνιακά, εθνοτικά, τοπικά κτλ.). Μια πορεία σταδιακής αποδυνάμωσης μέσα σ' έναν κόσμο ανοιχτό κι ανακατεμένο. Σε έναν κόσμο που ευνοεί την απελευθέρωση του ερωτικού συναίσθηματος, κάτι που δεν συνέβαινε στο πλαίσιο της αυστηρής ηθικής που διέκρινε την σαρακατσάνικη κοινότητα. Απεναντίας τα αισθήματα καταπιέζονταν και δεν έπαιζαν κανένα ουσιαστικό, τουλάχιστον, ρόλο, τις περισσότερες φορές, στην περίπτωση του γάμου.

Η οργάνωση των Σαρακατσαναίων σε συλλόγους την τελευταία πεντηκονταετία, η οποία τους οδήγησε σε μια αλληλογνωριμία και μια συστείρωση με τις διάφορες εκδηλώσεις (ανταμώματα, χοροί, συνέδρια κ.α), δεν κατάφερε να αναχαιτίσει, τουλάχιστον, αποτελεσματικά τη βαθμιαία αποδυνάμωση του συστήματος. Οι σύλλογοι, παρά το γεγονός ότι κινητοποιούσαν μεγάλο μέρος της σαρακατσάνικης νεολαίας με στόχο να γνωρίσει τη σαρακατσάνικη παράδοση (χορευτικά τμήματα, χορωδίες κι άλλες εκδηλώσεις των νέων που πλαισιώνουν τους συλλόγους), δεν μπόρεσαν να τονώσουν την ενδογαμία. Λίγοι γάμοι προέκυψαν από αυτή την επαφή των νέων. Αλλάζουν οι καιροί, αλλάζουν οι λόγοι και οι αιτίες που δημιουργούσαν και συντηρούσαν θεσμούς και συστήματα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) ξεκαμπάω = παρουσιάζομαι από τον κάμπο, φανερόνομαι αφνίδια.

2) βλ. Αγγελική Χατζημιχάλη: *Μορφές από τη σωματειακή οργάνωση των Ελλήνων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Οι συντεχνίες - Τα σινάφια*. Πηγή. L' Hellenismcontemporain, Αθήνα 1953

3) χούγια = συνήθειες

4) το ανάμι = λέξη τουρκικής προέλευσης, μάλλον αντιδάνειο = το όνομα, η θετική φήμη που συνοδεύει κάποιον.

5) Την ίδια αντίληψη συναντάμε και σε άλλες πατροπαράδοτες κοινότητες, όπως είναι οι Αρβανίτες των ορεινών περιοχών της Βοιωτίας (πρώτη δημοσίευση στο ιστολόγιο «Πορτρέτα Σαρακατσαναίων» του Γιώργου Κολοβού).

Ανταμώνουμε

Σύλλογος Σαρακατσαναίων Πελοποννήσου

Κυριακή 27 Ιουλίου 2025

στο Χιονοδρομικό Κέντρο Ζήρειας

Αδελφότητα Σαρακατσαναίων Ηπείρου

Παρασκευή & Σάββατο 1 & 2 Αυγούστου 2025

44ο Αντάμωμα στην Σαρακατσάνικη Στάνη

στον Γυφτόκαμπο Ζαγορίου

Φέτος ξεχωριστή στιγμή θα αποτελέσει η απονομή τιμητικής πλακέτας στον Σαρακατσάνο τραγουδιστή Νίκο Γιαννακό για την πολυετή παρουσία του στα Ανταμώματα της Αδελφότητας.

Σύλλογος Σαρακατσαναίων Ν. Πρέβεζας

Σάββατο 23 Αυγούστου στα Φλάμπουρα Πρεβέζης